

Natuur- en Vogelwacht Culemborg

Hak-al

IN DIT NUMMER

- NVWC-Kamp, Kampina
- Veel bezoekers, nog meer vlinders tijdens Nationale Nachtvliedernacht
- Vogelrubriek, op stap met boerenzwaluwonderzoeker Bennie van de Brink

Colofon

Voor vragen over de bezorging,
Loes Plaisier
☎ 0345 - 51 98 47

Redactieadres:
Valeriaan 49
4102 VG Culemborg
e-mail: redactie@nvw.nl

Eindredacteur:
Louis van Oort

Redactie:
Cocky de Groot
Harry van de Warenburg
Ruud Post

Webbeheer:
Jouke Altenburg

Uitgave:
Natuur- en Vogelwacht Culemborg
Middelcoopstraat 1a
4102 CE Culemborg
e-mail: post@nvw.nl
website: www.nvw.nl

Vormgeving:
Ruud Post

Druk:

Oplage:
420 exemplaren

Distributie:
A. van de Berg, Y. en J. Bosma,
Th. & A. Boudewijn, K. van Elst,
J. Geven, G. Greve, J.J. Geleedst, A.
Jacobs, Y. Jakobs-Lammers,
L. v.d. Kooij, M. Steltenpool,
W. van de Ree, W.&C. Rubers,
W. de Rooij, H. v.d. Warenburg en
F. Waroux.

Lidmaatschap:
Hak-al is een uitgave van de
Natuur- en Vogelwacht Culemborg
en wordt gratis onder haar leden
verspreid.

Van de redactie

Beste Hak-al-lezers.

Het is alweer een kleine 4 maanden geleden dat de vorige Hak-al verscheen, dus het werd weer eens tijd dat u het onvolprezen verenigingsblad van de NVWC onder ogen kreeg. De avonden zijn immers weer een stuk langer, dus alle tijd om dit boordevolle nummer te lezen. Het lijkt wel of de auteurs niet konden wachten tot de lange zomer voorbij was, want onze mailbox stroomde danig vol voor deze editie. Meer dan twintig (!) artikelen werden ons aangeboden en dat is zelden vertoond. Het aanbod is ook lekker gevarieerd, zodat het een – naar onze bescheiden mening – heerlijke Hak-al is geworden.

Insecten spelen een prominente rol. Wat te denken bijvoorbeeld van een serie leuke insectenanekdotes van onze eigen voorzitter Kars Veling? Ook leuk: het verslag van de ‘jacht’ op de groene glazenmaker van Rob van de Haterd. Verder aandacht voor de zeer geslaagde nationale Nachtvliedernacht, waar ook de NVWC aan meedeed met een licht- en stroopsessie in de wijk EVA Lanxmeer. En Theo Boudewijn komt met een sensationele ontdekking: een boomkrekel in Culemborg!

Uiteraard kunnen we ook deze keer niet om de vogels heen. Jouke Altenburg levert bijvoorbeeld een erg informatief stuk over het ringen van boerenzwaluwen. Dezelfde auteur geeft samen met Theo Boudewijn de aftrap voor de actie ‘Samen sterk voor natuurrijke erven - Doe mee met de NVWC’, een sympathiek initiatief om de achteruitgang van natuurwaarden in het Culemborgse landelijk gebied te stoppen. Vers van de pers komt nog het verslag van Huub Baaijens van de vogelexcursie naar de Zeeuwse Delta. Ook Ellen Geleedst belicht weer een vogelnaam in haar rubriek ‘Waar komt die naam vandaan?’ In dit geval de kramsvogel.

Zoogdieren passeren de revue via een verslag van Kars van een vleermuis-excursie. En eindelijk was er weer eens een NVWC-kamp, in dit geval aan het eind van de zomer. Gerdit Greve doet er enthousiast verslag van. Onze voorzitter, ten slotte, maakt in een kort maar krachtig stukje nog eens duidelijk dat de NVWC niet alleen een gezellige vereniging voor natuurliefhebbers is, maar wel degelijk een serieuze lobbyclub kan zijn waar terdege rekening mee moet worden gehouden. De NVWC blijft de gemeente namelijk kritisch en met argusogen volgen waar het de plannen onder de noemer ‘Culemborg aan de Lek’ aangaat. Dit project gaat de nodige implicaties krijgen de komende jaren. Hoe de NVWC daarmee omgaat, kunt u niet alleen in de krant volgen maar ook via www.nvw.nl en natuurlijk de Hak-al.

Veel leesplezier!

Louis van Oort

Nummer 4

Het voorblad
Gamma-uil op Buddleja.

Foto:
Kars Veling.

- 04** Op jacht naar de groene glazenmaker *in de Regulieren*
- 05** Het steunpunt NME is op zoek
(advertentie)
- 06** NVWC-kamp
Kampina
- 09** Vogeltips
- 10** Waarneming van boomkrekel in Culemborg
- 12** Rumoer in Zeeuwse vogelhut *Vogelexcursie naar de Zeeuwse delta*
- 13** Goed Gezien! *Trioetje*
Mysterybird
- 14** Koperuil & goudvenster *Insectenanekdoten*
- 16** Van de leesplank *Periode: juni - augustus 2008*
- 18** SOVON *(Aankondiging) landerlijke dag 2008*
- 19** Samen sterk voor natuurlijke erven
(Vooraankondiging) Doe mee met de NVWC
- 20** Jeugdgroep Green Rangers *Verslag activiteiten tot de zomervakantie*
- 22** Geslaagde vleermuisexcursie
- 23** Waar komt die naam vandaan??? *Herfststukje*
- 24** Veel bezoekers nog meer vlinders tijdens
nationale nachvlinder
- 26** Vogelrubriek *Op stap met boerenwaluwonderzoeker Bennie van de Brink*
- 29** Picknick in de Zump
- 30** Nieuws van het bestuur
- 31** Waterschapverkiezing *(ingezonden) Van 13 tot 25 november*
- 32** Convocaties
- 35** Adressen
- 36** Agenda

Op jacht naar de groene glazenmaker

IN DE REGULIEREN

Tekst & foto's
Rob van de Haterd

Het Geldersch Landschap heeft de afgelopen jaren de waterkwaliteit in de Regulieren verbeterd. En dat heeft gewerkt, het leven in de sloot is er een stuk fraaier op geworden. Hoog tijd voor een excursie: op 9 augustus hebben we met zijn zessen naar libellen gekeken.

Foto 3.

Krabbenscheer en libellen

Sinds de verbetering van de waterkwaliteit groeit er weer krabbenscheer in de sloten. Krabbenscheer is een waterplant met een rozet van spitse bladeren, waarop ook nog eens flinke stekels staan. In de winter overleeft de plant op de bodem, maar in de zomer komen de rozetten op het water drijven.

Foto 1.

Sloten kunnen helemaal dichtgroeien met krabbenschieren, zoals ook in de Regulieren (zie foto 1). Je kunt je voorstellen dat zo'n dichte vegetatie met allemaal stekelige planten een ideale schuilplaats is voor allerlei waterbeesten, die anders een wel erg makkelijk hapje vormen voor een langszwemmende vis. Bij krabbenscheervegetaties zijn dan ook altijd veel libellen te vinden. Er is zelfs een libel die zijn eieren alleen maar legt in sloten met krabbenscheer: de zeldzame groene glazenmaker. Omdat het in de Regulieren zo goed gaat met de krabbenscheer, hopen we natuurlijk dat de groene glazenmaker deze krabbenscheersloten kan vinden. Maar daarvoor moet hij wel een eindje vliegen, de dichtstbijzijnde plek met groene glazenmakers is in de Krimpenerwaard.

Augustus: de maand van de glazenmakers en heidelibellen

In augustus zijn bijna alle Nederlandse glazenmakers actief: de bruine -, blauwe -, en groene glazenmaker en de paardenbijter (onze kleinste glazenmaker, die overigens helemaal geen paarden bijt). De bruine glazenmaker vloog veel rond in de Regulieren, we hebben er minstens zeven gezien. De andere glazenmakers lieten zich niet zien, dus helaas ook geen groene glazenmaker. Daar moeten we dus nog wat langer op wachten.

Behalve voor glazenmakers is augustus ook een goede maand voor heidelibellen. Die vlogen volop rond, waardoor we goed de verschillen tussen de bloedrode, bruinrode en steenrode heidelibel konden bekijken. De bloedrode was met zijn donkerrode kleur en zwarte poten relatief makkelijk. De andere twee blijven moeilijk, ook voor ervaren libellenkenners.

Juffertjes waren er niet zoveel, maar toch zagen we nog vier verschillende: het lantaarntje, de kleine roodoogjuffer, de variabele waterjuffer en de gewone pantserjuffer (zie foto 2). Deze laatste is vrij zeldzaam in onze regio, maar lijkt het goed te doen in de krabbenscheervegetaties.

Huidjes verzamelen

Libellen leven vaak lange tijd onder water als larve voordat ze veranderen in de helikopters die we kennen. Als libellenlarven groot genoeg zijn gegroeid, kruipen ze het water uit en vervolgens vervellen ze voor de laatste keer. Libellenkenners noemen dat uitsluipen: de volwassen

Foto 2.

libel sluipt uit zijn larvenhuidje, pompt zijn achterlijf en vleugels op en vliegt weg. Het larvenhuidje blijft daarbij als een lege huls achter op de oever of op een plant. Op de krabbenscheerplanten zagen we in totaal acht van deze huidjes. Sommige zaten dicht bij de kant, andere waren wat lastiger te pakken te krijgen. Hiervoor zweefde Hilde enige tijd tussen wal en sloot (zie foto 3). Zeven huidjes bleken van een bruine glazenmaker afkomstig te zijn, de achtste van een steenrode heidelibel (zie foto 4).

Al met al een geslaagde excursie, ondanks het gemis van de groene glazenmaker. Volgend jaar beter?!

Foto 4.

Het Steunpunt NME Culemborg is een samenwerkingsverband tussen de Natuur- en Vogelwacht Culemborg en de gemeente Culemborg.

Per jaar worden er 10 thema-activiteiten georganiseerd, waarvan 6 met een natuur- en/ of milieuthema. Bij iedere activiteit helpen zo'n 25 vrijwilligers bij de uitvoering. Het Steunpunt bevindt zich op de bovenverdieping van kinderboerderij 'De Heuvel'.

Wegens verhuizing en toenemende drukte zullen twee enthousiaste projectgroepleden hun werkzaamheden helaas moeten beëindigen.

Het steunpunt NME

is dan ook opzoek naar

PROJECTGROEPLEDEN

voor het meehelpen organiseren van themamiddagen.

Voor meer informatie bezoek de website www.nmeculemborg.nl of bel met **Pauline Hoevenaars**

☎ 0345 477817 (ma t/m do).

Mailen kan natuurlijk ook info@nmeculemborg.nl.

Steunpunt NME Culemborg in de praktijk:

Bezoek de eerst volgende activiteitenmiddag op: **zondag 19 oktober** dan staat er de themamiddag **Gedraag je** op het programma.

Of op **zondag 9 november** dan met themamiddag **De pannenkoekenboerderij**

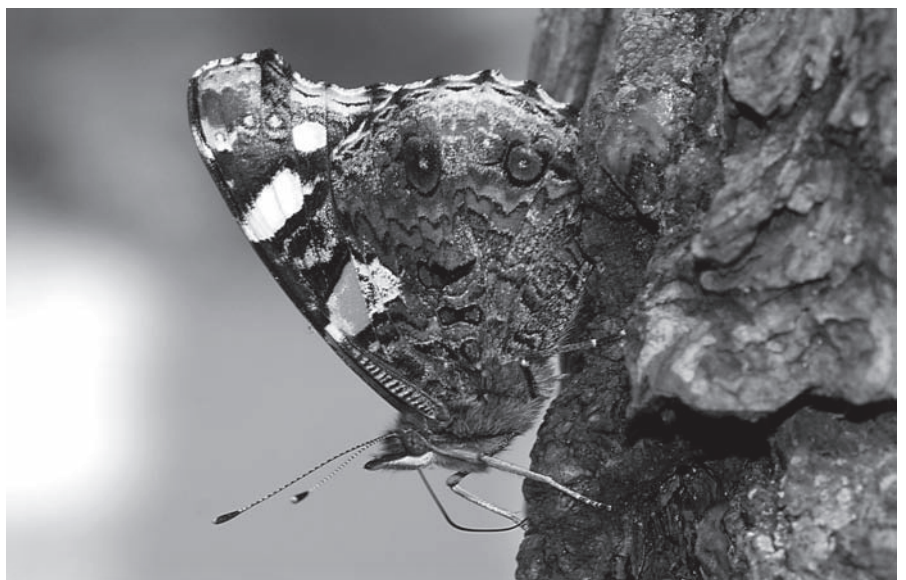
NVWC-kamp

KAMPINA
29 AUGUSTUS - 31 AUGUSTUS 2008

door
Gerdit Greve

Het laatste weekend van de grote vakantie... ze voorspellen eindelijk goed weer. Vol goede moed vertrokken Hilde (mijn dochter van 7 jaar) en ik op de fiets vanuit Waalwijk naar Oisterwijk, zwaar bepakkt met veel te veel spullen. Onze laatste vakantiedagen en ons eerste NVWC-kamp. Hoe zou het zijn? Wie zijn al die mensen op het lijstje die meegaan? Hoe zou de camping zijn? Wat gaan we daar doen?

In de middag kwamen we aan op het mooie, groene NIVON-terrein, Morgenrood. Op de kampeerplaats stonden al twee caravans, maar er was niemand te zien. Ook stond er een knaloranje bungalow tent, helemaal leeg. Na ons tentje opgezet te hebben, druppelden langzaam de andere NVWC-mensen binnen. Een aantal vaste kampgangers, maar ook een aantal nieuwkomers. In totaal waren we met veertien volwassenen en drie kinderen. Langzaam vulde ook de oranje kooktent zich met kratten eten. Gijsje had voor veertig mensen inkopen gedaan, oeps. De eerste avond aten we brood met "soep van Marie" en werd er tot laat in de avond door gekletst.

Atalanta, drinkend van een dennenboom. Foto: Kars Veling.

Overal bij stilstaan

De volgende ochtend kon de tweede corveeploeg aan de gang met het ontbijt. Niet iedereen had even goed geslapen, maar dat lag vast niet aan de bosuil. Stipt om 10 uur kwam Kars en vertrokken we te voet naar de Kampina. We hadden een sleutel van het hek en stonden dan ook zo in het bos. Maar ja, voordat je dan op de heide bent... Bij elk plantje, paddenstoel, vlinder of andere bezienswaardigheid werd er stil gestaan. Dit was even wennen voor de nieuwkomers, maar al snel deed iedereen mee. Vooral de kinderen (Niels en Hilde) wilden van elke paddenstoel een foto maken. Verschillende mensen hebben aantekeningen gemaakt van alle waarnemingen, die terug te vinden zijn in bijgaande soortenlijst.

Kamplleidster Saskia (Jansen) vangt klein koolwitje. Foto: Kars Veling.

Wim (Kievit) & Yme Jan (Bosma) door de knieën. Foto: Kars Veling.

In ganzenpas door de Kampina. Foto: Kars Veling.

Verschimmelde drol

Mijn geheugen voor namen is niet al te best maar wat ik me als hoogtepunten kan herinneren is een stinkzwam, zwart van de vliegen met daarnaast een "duivelsei", ook een naaldboom met daarop drinkende atalanta's, twee soorten droogbloemen, zandoogjes, bruine kikkers, het beekje de Rosep met heel veel schrijvertjes en schaatsenrijders, een levendbarende hagedis en snuffelaars of waren het snuffels? Een verschimmelde drol van een vos of toch van een hond? Gelukkig hadden we de onmisbare, dikke veldgids van 5 kg bij van Wim Kievit, we hebben er toch zeker 1 plantje in opgezocht, de grondster. Saskia Jansen had een vlindernetje mee en rende regelmatig als een speer de heide op om iets te vangen. Aron (11 jaar) was super trots dat hij de GPS van Kars mocht dragen en mocht aflezen! Hilde was halverwege erg moe maar Roedie heeft haar al tellend terug gelooft. Na vijf en half uur wandelen kwamen we moe, licht verbrand, maar voldaan weer terug op het kampeerterrain.

Spel uit Denemarken

Na een lekkere maaltijd Chinees (ook voor vegetariërs) hebben we nog een leuk spel gespeeld, Kubb. Dit spel hadden Harold en Niels meegenomen uit Denemarken. Twee teams streden tegen elkaar door elkaars houten blokken om te gooien. Het was zo leuk dat we doorgingen tot het zo donker was dat we niets meer konden zien. Jil had zelfs waxinelichtjes op de blokken gezet. De tweede avond lag iedereen al vroeg op bed. De tweede en laatste dag was er nog tijd voor een halve dagexcursie. Hoewel het erg warm en broeierig was, ging er weer een hele club op pad. Wij niet, want we moesten nog terugfietsen naar Waalwijk en dan door naar Culemborg om de volgende dag fris weer naar school en aan het werk te gaan. De laatste dagen van onze vakantie hebben we genoten van het warme weer, de mooie heide, de groene bossen en de leuke mensen!

Foto impressie NVWC
kamp Kampina.
van Winny Verdouw.

Waarneminglijst

van het NVWC-kamp op
Camping Morgenrood
29, 30 en 31 augustus 2008
te Oisterwijk

door Winny Verdouw e.a.

Planten

Breedbladig wespenorchis
Wolfspoot
Boswederik
Oranje havikskruid
Knopkruid
Hennepnetel
Boerenwormkruid
Sintjanskruid
Stinkendegouwe
Robeetskruid
Zeepkruid
Echte koekoeksbloem
Bijvoet
Waterpeper
Gagel
Akkerviooltje
Bitterzoet
Driedeligtandzaad
Blauwglidkruid
Watermunt
Vergeet-me-niet
Dophei
Struikhei
Knopighelmkruid
Moerasdroogbloem
Rondezonnedauw
Klokjesgentiaan
Veenmos
Pitrus
2 soorten kroos
Distel
Tormentil
Rozenkrans

Vogels

Wilde eend
Dodaars
Boomklever
Kuifeend
Fuut
Meerkoetjes
Boomkruiper
Blauwe reiger

Vlinders

Bontzandoogje
Gehakkelde aurelia
Atalanta
Citroenvlinder
Vuurvlinder
Rups van de beervlinder
Grootkoolwitje
Kleinkoolwitje
Veelkleurig Aziatisch hooibeestje

Insecten en andere ongewervelde dieren

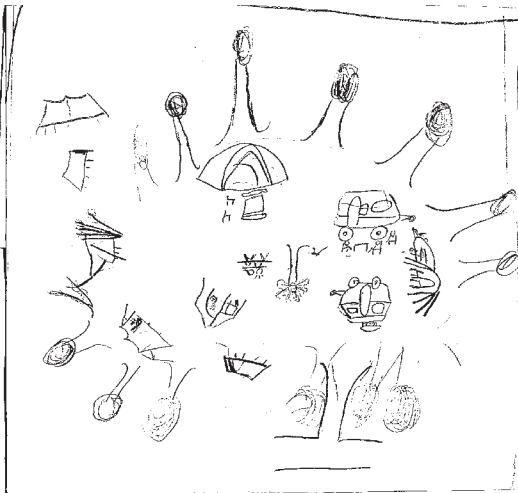
Negertje
Wants
Hoornaar
Hommels
Kruisspin 2 soorten
Zweefvlieg
In de Rosep schrijvertjes en schaat-
senrijdertjes
Watersnuffel

Paddenstoelen

Regenboogrussula
Berkendoder
Tonderzwam
Stinkzwam en 2 duivelseieren
Aardappelbovist
Parelamaniet
Grondster
Trechterzwam
Heksenboleet
Valsehanekam
Fluweelboleet

Reptielen en amfibieën

Groene kikker
Bruine kikker
Gewone pad
Levendbarende hagedis

Plattegrond van het kamp. Tekening: Hilde Haus, schaal 1:100

Vogeltips

door Jouke Altenburg

TIP 1

Lees de Vogelbalans 2008

In Nederland wordt jaarrond heel wat afgeïventariseerd. De ontwikkelingen van onze broedvogels (algemeen en soortspecifiek) en onze wintergasten worden nauwgezet bijgehouden. Dit werk wordt gedaan door duizenden vrijwilligers. Ook NVWC-leden doen aan een aantal SOVON-tellingen mee.

SOVON verwerkt al die gegevens in verschillende rapporten. Een van die uitgaven is de jaarlijkse Vogelbalans. Daarin staat weergegeven wat de vogeltrends zijn. Tijdens het Vogelfestival van 23 en 24 augustus is de Vogelbalans 2008 gepresenteerd. Wat blijkt: veel vogelsoorten gaan achteruit, maar er zijn ook successen te melden. Met een aantal moerasvogels, zoals de purperreiger, gaat het door de genomen beschermingsmaatregelen veel beter. De Vogelbalans 2008 is de moeite van het lezen zeker waard. Je kunt hem downloaden van www.sovon.nl

TIP 2

Volg de purperreigers

Net als in 2007 zijn in 2008 purperreigers gezenderd, om meer te weten te komen van hun trekgedrag. Volg de trek van de gezenderde purperreigers via www.vogelbescherming.nl

TIP 3

Wil je beter leren vogelen?

Grijp je kans en doe mee met de maandelijkse rivierentelling!

Tijdens de maandelijkse rivierentelling worden alle vogels tussen de Culemborgse spoorbrug en Wijk bij Duurstede aan beide zijden van de Lek geteld. Het is een rustige telling met volop tijd om rustig en goed te kijken. De rivierentelling is ideaal om je vogelkennis bij te spijkeren. Bij elke telploeg zit tenminste een ervaren vogelaar. Je bent zeker geen blok aan het been: meerkoeten tellen kan iedereen en dat moet ook gebeuren. Kijk op www.nvwc.nl onder 'waarnemingen' en 'rivierentelling' voor de data van het winterseizoen 2008-2009.

Waarneming van boomkrekkel in Culemborg

door
Theo Bouwdewijn &
Annemarie Roelink

De klimaatverandering zorgt ervoor dat het warmer wordt in Nederland. Dit heeft tot gevolg dat soorten uit zuidelijke landen geleidelijk Nederland gaan koloniseren, terwijl soorten die hier de zuidgrens van hun verspreiding bereiken, geleidelijk in noordelijke richting worden teruggedrongen.

Terugkomend van een natte, koude, stormachtige en weinig zonnige vakantie op Texel (hoezo klimaatverandering) werden we de eerste avond thuis geconfronteerd met een bijzonder geluid uit de voortuin, dat we vooral kenden van zuidelijker landen: het tsjirpen van krekels in de avond. Een eerste verkenning leverde niets op: het beest hield zich diep verborgen in de planten. Gelukkig hadden we zowel de veldgids Sprinkhanen en Krekels (Kleukers & Krekels, 2004) als de Atlas van de Sprinkhanen en Krekels van Nederland (Kleukers et al., 2004). Beide boeken bevatten een cd met daarop de geluiden van sprinkhanen en krekels. We begonnen bij nummer 1 op de cd en eindelijk bij nummer 21 (atlas) en 24 (veldgids) hadden we het overeenkomstige geluid: een boomkrekkel. Het geluid bestaat uit heldere trillende geluiden van 0,4-2 seconden, die met kleine intervallen (0,2-0,3 seconde) geproduceerd worden.

De volgende avond lukte het om de krekkel te zien te krijgen in het licht van de keuken: hij had inderdaad de typische vorm zoals beschreven in Kleukers & Krekels (2004). Het was een lang smal krekeltje met een lengte van ongeveer 1 cm met opvallend brede vleugels en lange sprieten. Het beestje begon om ongeveer 21:00 uur aarzelend te roepen, maar kwam om 22:30 uur pas goed op dreef: er werd vrijwel continu gezongen. Één keer werden we 's nachts om 2:00 uur wakker en hoorden we hem nog steeds op volle kracht roepen. Na drie avonden wanhopig roepend vanuit onze voortuin om een geliefde verhuisde het krekeltje vervolgens naar een andere tuin ongeveer 20 m verderop.

Groot verspreidingsgebied

De boomkrekkel is een soort met een groot verspreidingsgebied dat zich uitstrekt van West-Europa tot in Noord-Afrika en in oostelijke richting tot in West-Siberië. In Europa komt de soort voor tussen 35o en 50o noorderbreedte. De soort breidt zich de laatste jaren in het Rijndal in noordelijke richting uit: in 1994 werd de boomkrekkel al bij Düsseldorf gevonden. In 1995 werden de eerste dieren in België waargenomen. De verwachting is dan ook dat de soort zich in Nederland langs de Rijn of in Zuid-Limburg zal vestigen (Kleukers et al., 2004).

Figuur 3
Verspreidingsgebied van
Oecanthus pellucens in West-
Europa. Uit Kleukers & Krekels
(in druk). Copyright KNNV-
Uitgeverij.
Figure 3
Distribution area of *Oecanthus
pellucens* in western Europe. From
Kleukers & Krekels (in press).
Copyright KNNV-Uitgeverij.

In 1995 werd er voor het eerst een zingend mannetje in Nederland bij Delft waargenomen (Mostert 1996). Vermoed werd dat deze met de auto uit zuidelijke gebieden is gekomen. In 2004 werd de soort bij Nijmegen vastgesteld. Nader onderzoek liet zien dat de soort tussen Nijmegen en de Duitse grens over een lengte van 20 km langs de Waal in lage dichtheden aanwezig was. Later werden ook waarnemingen langs de Rijn bij Arnhem bekend (Felix &

□ 1995 - 2003
● 2004

Figuur 2
Vindplaatsen van *Oecanthus pellucens* in Nederland. Aanvullende gegevens uit landelijk bestand Orthoptera van eis-Nederland.
Figure 2
Records of *Oecanthus pellucens* in the Netherlands. Additional data from the national Orthoptera database of eis-The Netherlands.

Van Kleef 2004). In de Ooijpolder bij de Bisonbaai werd op 31 augustus 2006 een exemplaar waargenomen door R. Wilschut (Waarneming.nl).

De boomkrekkel komt langs de Rijn in Nordrhein-Westfalen voornamelijk voor in oevervegetaties. Aan het eind van de zomer worden de eieren afgezet in het merg van een groot aantal ruigtekruiden en struiken. De nimfen komen pas laat in de zomer te voorschijn en daardoor is de boomkrekkel waarschijnlijk weinig kwetsbaar voor hoge winter- en voorjaarswaterstanden. De verspreiding stroomafwaarts is wellicht ook via drijvend plantenmateriaal mogelijk. De boomkrekkel is een warmteminnende soort, die in Zuid-Europa in o.a. kalkgraslanden, wijngaarden en wegbermen voorkomt. In noordelijker streken voldoen vooral op het zuiden geëxponeerde hellingen of rivierdalen. De boomkrekkel heeft een eenjarige levenscyclus en heeft warme zomers nodig. In Duitsland en België kunnen populaties na enkele koele zomers flink slinken (Felix & Van Kleef 2004).

Passagier uit Frankrijk

Bleef de vraag hoe de boomkrekkel nu bij ons in de voortuin op het noorden kon verschijnen. Theoretisch had de soort zich via de Nederrijn kunnen verspreiden naar ons deel van de Lek, maar dat er dan precies een exemplaar in onze voortuin zou terechtkomen, leek ons (te) sterk. Navraag bij de burens, die een week op vakantie in Frankrijk waren geweest, bracht aan het licht dat de boomkrekkel inderdaad met hen uit het zuiden naar Culemborg was gereisd. Tijdens de reis had de krekkel al van zich laten horen. Aanvankelijk werd gedacht dat de autoradio stoorde, maar uiteindelijk werd duidelijk dat er een verstekeling aan boord was. Eén avond voor onze terugkomst waren ze teruggekomen en de eerste avond had de krekkel, nog wat aangedaan van de lange autorit, voorzichtig in hun houthok zitten tsjirpen. De volgende avond was hij uitgeweken naar onze voortuin, die wat minder onderhoudsvrij is.

Vanavond een week na de aankomst van de boomkrekkel hebben we nog een rondje rond het woonblok gemaakt,

maar nergens was de krekkel te horen. Mogelijk is hij van liefdesverdriet gestorven of één van de vele padden in de buurt voelde wel iets voor een nadere kennismaking met deze luidruchtige, maar waarschijnlijk smakelijke consumptie. Wij hebben in ieder geval nog even een paar avonden het gevoel gehad dat we in een zonnige en zuidelijke streek verbleven.

Literatuur

Felix R.P.W.H. & H.H. van Kleef, 2004. Boomkrekels *Oecanthus pellucens* bij Lobith het land binnen (Orthoptera: Gryllidae). Nederlandse Faunistische Mededelingen 21: 1-6.

Kleukers R. & R. Krekels. Veldgids nr. 21: Veldgids Sprinkhanen en krekels. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Kleukers R.M.J.C., E.J. van Nieukerken, B. Odé, L.P.M. Willemse & W.K.R.E. van Wingerden, 2004.

De sprinkhanen en krekels van Nederland (Orthoptera). Nederlandse Fauna 1. Nationaal Natuurhistorisch Museum, KNNV Uitgeverij & EIS-Nederland, Leiden. 2e druk.

Mostert, K., 1996. In: Saltan. Opmerkelijke waarnemingen. Nieuwsbrief Saltabel 14: 42.

Boomkrekkel. Foto: www.wildzoekers.nl.

Rumoer in Zeeuwse vogelhut

VOGELEXCURSIE NAAR DE ZEEUWSE DELTA

door
Huub Bajens

Een observatiehut met de naam Visarend garandeert nog niet dat je deze indrukwekkende rover ook daadwerkelijk te zien krijgt. Maar op zaterdag 6 september omstreeks 15.30 uur kwam hij voor onze ogen boven het water aanzeilen en veroorzaakte hij grote opwinding bij de aanwezigen.

Een tiental vogelaars, onder wie vijf NVWC'ers bevolkten op dat moment de hut. Sommigen konden hun vreugdekreten niet inhouden, terwijl anderen te kennen gaven dat je op dat moment juist heel stil moest zijn om deze superster niet af te schrikken. Hij cirkelde vlak voor de hut langs en liet zich uitgebreid bekijken en fotograferen.

Van die dingen kun je dus meemaken tijdens de vogelexcursie naar de Zeeuwse delta onder leiding van Theo Boudewijn. Ons gezelschap bestond uit drie absolute cracks (Theo, Jouke en Dirk) en twee goedwillende amateurs, waaronder ikzelf.

Wat mij het meest is bijgebleven is de vogelrijkdom van de bezochte plaatsen (o.a. Scherpenissepolder op Tholen, Prunjepolder bij Zierikzee, Grevelingendam). Veel waadvogels, strandlopers en plevieren, waarvan ik allerlei soorten weer eens heb leren onderscheiden. Ook onze cracks waren volgens mij tevreden. Naast de gelegenheid die wij hun boden om vogelkennis te etaleren en natuurlijk de koffie met gebak, meende ik gepast enthousiasme te bespeuren bij het zien van de strandplevier, de drieteenstrandlopers en natuurlijk de visarend.

Ik kan elke minder gevorderde NVWC'er aanraden om met dit soort kenners op stap te gaan. Gevraagd en ongevraagd vertellen ze je allerlei wetenswaardigheden. Als we vanuit de auto's observeerden (er stond windkracht 5 à 6) stapte Dirk regelmatig uit de eerste auto om ons te attenderen op een vogel die wij wellicht nog niet hadden opgemerkt, wat ook steeds waar bleek te zijn. Theo, bedankt voor het organiseren en begeleiden; we houden je aan de afspraak voor een Zeeuws vervolg in mei.

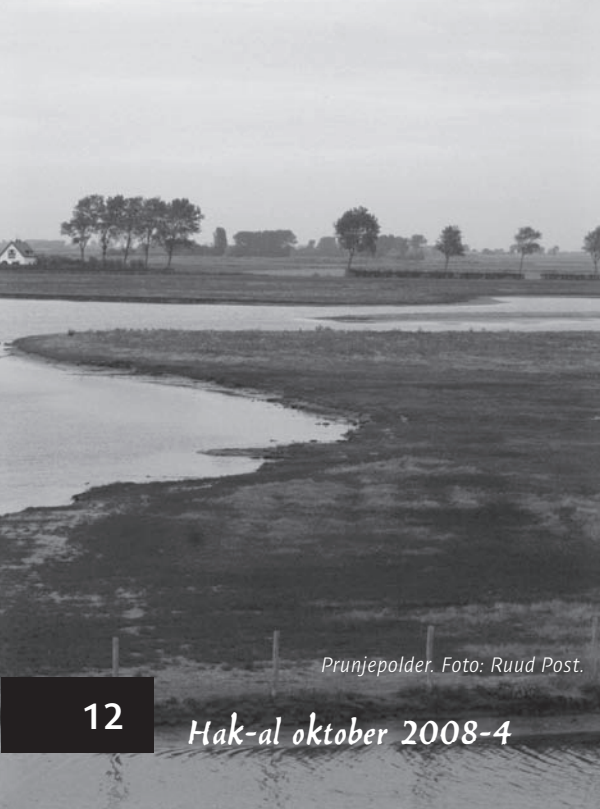

Boven: Scholeksters op zoek naar de hoger gelegen delen.

Links: Tureluur,

Onder: Runderen in de polder.

Foto's: Ruud Post.

Prunjepolder. Foto: Ruud Post.

Goed gezien!

Triootje

Libellen paren als een tandem in de vorm van een hartje, ook wel paringswiel genoemd. Normaal gaat het zo: het mannetje grijpt het vrouwtje in de nek en het vrouwtje maakt haar achterlijf vlakbij het borststuk vast aan het mannetje. Zo wordt het sperma overgedragen. In het Groningse Zuidveld vloog een wel heel merkwaardig paringswiel. Een vrouwtje lantaantje had een mannetje bij het borststuk beet ... terwijl een ander mannetje haar nek vasthad. Die laatste had dus het nakijken want zijn genenmateriaal werd niet doorgegeven. Ook bij libellen lijkt het credo "de vrouw beslist" zijn intrede te hebben gedaan.

Jouke Altenburg

De komst van de digitale camera heeft het voor velen gemakkelijker gemaakt goede foto's te maken. De redactie krijgt dan ook vaker dan voorheen leuke natuurfoto's van leden opgestuurd, die een bijzondere soort, een leuk fenomeen of wat dan ook hebben vastgelegd. Dit heeft ons doen besluiten een rubriek in het leven te roepen, met de naam "Goed gezien!". Daarvoor ontvangen wij graag interessante foto's met een stukje begeleidende tekst. Stuur dus in die foto's, maar vergeet er niet bij te vermelden waarom het zo bijzonder is wat we te zien krijgen.

Mysterybird^{door}
Anouk Post

De mysterybird van deze keer is voor bijna iedereen een goede bekende. Ooit een zeer algemene vogel werden zijn aantallen in slechts enkele tientallen jaren gehalveerd. Nog altijd is deze vrolijke cultuurvolger op veel plaatsen te vinden, maar de extra aandacht die hij de laatste tijd krijgt van allerlei instanties is beslist nodig.

**Oplossing vorige keer:
zomertaling**

Koperuil & goudvenster

INSECTENANEKDOTEN

door
Kars Veling

Kabels langs de A2 die worden ontvreemd en de roof van mooie koperen beeldjes in Laren: het is oppassen voor de koperuil in Nederland, die momenteel volop aanwezig is. Er zijn overigens geen aanwijzingen dat deze algemene soort wordt bedreigd.

Een avondwandeling langs de Lange Dreef en het Rondeel. Het begint al flink te schemeren, want de lucht is (weer) bewolkt. De groene weilanden lijken donkergrijs en ook veel andere kleur is uit het landschap verdwenen. In de berm van het pad lichten de witte bloemen van de smeewortel fel op. Ondanks de schemering is de beweging van allemaal vlinders eromheen goed te zien. Het blijken uiltjes te zijn, tientallen, die met hun lange roltong de nectar halen uit deze lange buisbloemen. Ze doen dat al vliegend en gebruiken hun poten alleen om een beetje in evenwicht te blijven. De vleugels blijven vrijwel continu in beweging. Voorzichtig met de zaklantaarn schijnend kunnen we zien dat het om drie verschillende uilen gaat, de gamma-uil, het goudvenstertje en de koperuil.

De koperuil is een nachtvlinder met opvallende kopergroene vlekken op de vleugel. Zeker met de juiste belichting knallen die er uit. Het is een gewone soort in Nederland, die te vinden is in tuinen, struwelen, slootkanten, moerassen, bosranden en ruige graslanden. De rupsen leven van diverse kruidachtige planten, waaronder brandnetel, dovenetel, wilde marjolein en distels. De koperuil vliegt van mei tot oktober in twee, soms drie generaties. De vlinders zijn actief in de schemering en bezoeken bloemen van onder andere vlinderstruik en kamperfoelie, maar dus ook van smeewortel. Later in de nacht vliegen ze opnieuw en komen ze op licht. Om in de metalen te blijven: ook goudvenstertjes deden zich tegoed aan de nectar uit de smeewortel. Zeker vijf van deze fraai gekleurde vlinders waren te zien. Ook deze gingen geen moment stil zitten, maar ze vielen op doordat ze veel roder overkwamen dan de koperuilen. Het goudvenstertje komt voor op allerlei vochtige plaatsen, zoals slootkanten, oevers van rivieren en kanalen, moerassen, bosranden, heiden en vochtige weiden. De rupsen leven van zeggen, gele lis, grote egelskop en grote waterweegbree. In en langs de sloot waar ze vlogen waren die planten volop aanwezig. Deze uil vliegt ook al vanaf mei en gaat door tot in oktober. Ze zijn ook wel overdag actief en dan kunt u ze ook drinkend op allerlei bloemen tegenkomen.

Ongenode gast in de keuken

Voor bij de mozzarella met tomaat stond het basilicum in de vensterbank van de keuken. Hoewel we er regelmatig van gebruikten, ging het toch wel erg snel op. Nader onderzoek bracht ons bij de dader.

Het basilicum was duidelijk aangevreten. Van de bladeren was soms wel driekwart verdwenen, maar welk dier dit deed, was niet direct duidelijk. 's Avonds kwam de dader tevoorschijn en begon onder onze ogen het basilicum verder op te eten. Het was de rups van de perzikkruiduil (*Melanchna persicariae*). Deze algemene nachtvlinder in Nederland was blijkbaar door het keukenraam binnen gekomen en had een eitje afgezet op de plant. De vlinder zelf krijg je niet vaak te zien. Het is een uil die, net als de rups, vooral 's nachts actief is.

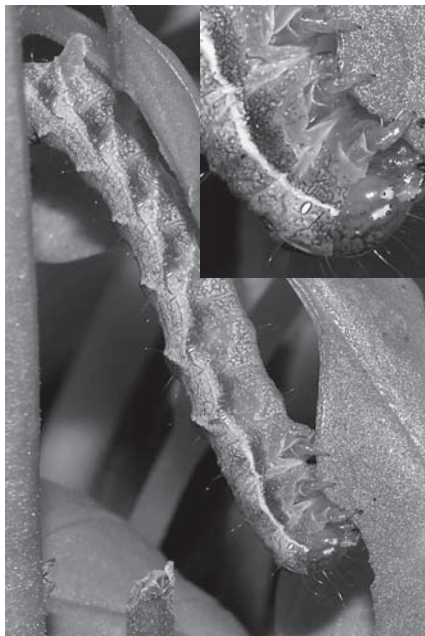
De rups was al een week of anderhalf oud, maar de vraat van zo'n jong, klein rupsje is niet zo opvallend. Pas nu hij zo'n centimeter of twee was, werden de happen ook groter en nu was het niet meer te missen. De vlinders van de perzikkruiduil vliegen van half mei tot eind augustus in één generatie. De rups is te vinden van juli tot in oktober of, als de rups overwintert, tot in het voorjaar. De rups, die zowel in een groene als in een bruine vorm voorkomt, foerageert 's nachts en rust overdag op de waardplant. De soort overwintert als pop in een cocon in de grond en soms als rups.

Veel rupsen zijn kieskeurige eters, die maar een of enkele plantensoorten lusten. Is die plant er niet meer dan stappen ze niet makkelijk over op een andere soort plant en dan sterven ze. Zo niet de perzikkruiduil, want die is juist erg makkelijk. Allerlei kruiden worden graag door de rups verorberd,

Goudvenstertje op smeewortel. foto: Kars Veling.

zoals - de naam zegt het al - perzikkruid, maar ook brandnetel, hop, akkerwinde, zuring, klaver, wilg, klimop en hazelaar. Dit exemplaar bij ons in de keuken was een fijnproever en zat dus heerlijk op het basilicum.

*Tweemaal rups van de perzikkruiduil.
foto: Kars Veling.*

Boomblauwtje volop in klimop

Het boomblauwtje, een dagvlindertje, is ook in Culemborg volop te zien in de tuin, in het najaar op de bloemknoppen van de klimop. Zoek dan niet naar het blauwe vlindertje, maar naar eitjes en de groene rupsen. Veel dagvlinders hebben erg kieskeurige rupsen. Sommige leven maar van één plantensoort en als die niet (meer) aanwezig is, sterft de rups. Andere soorten, zoals het boomblauwtje, hebben minder verwende rupsen. Op allerlei bomen en struiken kunnen deze overleven, maar wel op en in de bloemknoppen.

Boomblauwtjes vliegen in een aantal generaties per jaar van april tot september en iedere generatie heeft haar eigen bomen en struiken waarvan de rupsen leven. In het voorjaar bloeit bijvoorbeeld de hulst en het sporkehout (vuilboom). Daar worden dan ook in april en mei de eitjes op afgezet en daarvan eten dan

de rupsen. In de nazomer hebben deze struiken geen bloemknoppen meer en nu vind je eitjes (een al uitgekomen eitje zie je op de foto) en rupsen op de bloemknoppen van klimop. De jonge rups, van net anderhalve millimeter groot, kruipt in de bloemknop en eet de eerste stadia binnenin. Groter geworden, kruipen ze naar de buitenkant van de knop en beginnen ze daar te eten. Het gaatje in de bloemknop spinnen ze netjes dicht, misschien wel om vijanden niet teveel informatie te geven over hun aanwezigheid. Mezen kunnen namelijk vast goed leren dat bij die gaten in de buurt heerlijke malse rupsen aanwezig zijn. De grote rupsen (ze kunnen tot ongeveer anderhalve centimeter groot worden) kruipen uit de boom of struik naar beneden en verpoppen zich tussen de bladeren op de grond. Daar overwinteren ze om zo meteen, in april, weer als vlinder tevoorschijn te komen. Het boomblauwtje is een algemene soort en wij zien hem regelmatig bij ons in de tuin op de Voorkoop. Als u ook bloeiende klimop in de tuin hebt, heeft u een goede kans om eitjes en rupsen te vinden en natuurlijk uiteindelijk ook weer de vlinders.

*Eitje en de rups van de boomblauwtje.
Foto: Kars Veling.*

Vlinderstruik bij nacht

De vlinderstruik (Buddleja) is bekend als vlindertrekker. Overdag worden er vaak vlinders op gezien. Maar neem eens een zaklantaarn en ga 's nachts eens kijken. U zult verbaasd staan. De vlinderstruik is een echte kroeg voor vlinders. De bloemtrossen zijn groot en de bloempjes zitten boordevol nectar. Koolwitjes,

dagpauwogen en atalanta's zien we overdag dan ook regelmatig drinken als de struik in bloei staat. Maar ook 's nachts is de struik in trek.

Als u om een uur of tien, op een warme nacht, met een zaklantaarn de buddleja beschijnt, zult u allerlei nachtvlinders tegen kunnen komen. De huismoeder bijvoorbeeld is een echte snoeper, die urenlang op de bloemtrossen te zien is. Het is een grote nachtvlinder, die verspreid in heel Nederland voorkomt. De huismoeder heeft een heel lange vliegtijd, want vanaf mei tot in oktober kunt u hem tegenkomen. Als ze op de buddleja zitten, hebben ze hun voorvleugels over hun ondervleugels gevouwen en dan is de fraaie ondervleugel niet goed te zien. Als ze wegvliegen of als ze net zijn gaan zitten zie je de prachtige oranje kleur met de zwarte buitenrand.

Een andere vaste gast is de gammauil. Dit is een trekvlinder die ieder voorjaar vanuit Zuid-Europa onze kant op komt en hier dan volop te zien is. De vlinders planten zich hier voort en in augustus en september vliegen de nakomelingen van die voorjaarsvlinders. De gammauil is zowel overdag als 's nachts actief. Hij staat voor de bloem stil in de lucht en drinkt zo met de lange roltong de nectar uit de bloempjes. Doordat hij steeds actief is en vrijwel constant vliegt, verbruikt de gammauil enorm veel energie. Daarom kun je deze vlinder altijd drinkend bij bloemen zien, overdag en 's nachts, om maar voldoende brandstof binnen te krijgen.

Gammauil op buddleja. Foto: Kars Veling.

Periode: juni - augustus 2008

VAN DE Leesplank

door Leo van der Kooij

Gezien de enorme stapel literatuur wil ik mij beperken tot het aanstippen van de inhoud van die tijdschriften, waarvan ik vermoed dat ze door de meesten van onze leden niet thuis ontvangen worden. Alleen op artikelen die voor onze vereniging en het werkgebied van belang zijn zal ik hieronder nader ingaan. Ik denk hierdoor enerzijds de leesbaarheid van mijn artikel te verhogen en anderzijds te stimuleren dat zoveel mogelijk leden zelf zich op de hoogte stellen van die artikelen die hen interesseren. In de tijdschriftenbak naast de bar in ons clubhuis zijn alle ontvangen tijdschriften te vinden.

Blad

Ook het IVN-Tiel doet mee aan het Meetnet Urbane Soorten (MUS). In Blad staat hoe zij dat aanpakken, een kaartje en een tabel met de eerste resultaten. Zie hiervoor bladzijde 6 tot en met 8.

Knipselkrant

De ganzen hebben het moeilijk in ons land. De laatste jaren nemen de aantallen broedende ganzen voortdurend toe. Er ontstaan steeds meer problemen met agrariërs die zeggen schade te ondervinden. Ook beheerders van natuurterreinen zoals Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten maken zich zorgen. Op Texel heeft dit al geleid tot een omvangrijke actie waarbij grote aantallen ganzen gevangen en gedood werden. In de nummers van de Knipselkrant kan men uitgebreid allerlei meningen over deze actie lezen. Het is zeker interessant de argumenten van voor- en tegenstanders van het doden van ganzen te volgen. Dit is temeer aan te raden, omdat dezelfde kwestie ook speelt in onze eigen omgeving. Zie Argus.

Argus

De provincie Utrecht heeft toestemming gegeven om in de uiterwaarden van de Lek tussen Hagestein en Maurik een groot aantal ganzen te doden. Het gaat hier dan om zogenaamde soepganzen (verwilderde boerenganzen), Nijlganzen, Canadese ganzen, maar ook om gewone wilde grauwe, brand- en kolganzen. In het artikel "De Utrechtse kwestie" op bladzijde 7 tot en met 9 schrijft Leo van den Bergh hier het een en ander over. Hij is een tegenstander van de voorgenomen maatregelen die volgens hem door verkeerde argumenten en druk van boeren en jagers zijn ingegeven. Het lijkt mij zeker ook een taak van onze vereniging om zich een oordeel te vormen en zich op grond van de door ons verzamelde getallen bijvoorbeeld tijdens de riviertellingen uit te spreken.

Bomennieuws

Ook in Culemborg is duidelijk waar te nemen dat de zogenaamde bloedingsziekte onder de paardenkastanjes weet huis te houden. Het laatste nieuws over deze ziekte is te lezen op bladzijde 22 van Bomennieuws.

De DompHoorn

In dit nummer staan leuke verslagen van dagexcursies naar Flevoland en Zuid Limburg en een verslagje van een plantenexcursie naar de Krimpenerwaard met soortenlijst. In het verslag van de vogelwaarnemingen valt op hoeveel soorten en aantallen er in het nieuwe natuurontwikkelingsgebied bij Everdingen te zien zijn, maar dat wisten wij natuurlijk al.

De kruisbek

In de Kruisbek staan artikelen over de zwarte en de rode wouw in de provincie Utrecht. Uit het grafiekje blijkt dat er bij beide soorten sprake is van een voorjaars- en najaarspiek. Bij de zwarte wouw valt de voorjaarspiek gemiddeld twee weken later en de najaarspiek een maand eerder dan bij de rode. Gezien de beide verspreidingskaartjes is de kans om beide soorten te zien evenredig over de hele provincie aanwezig. Het verslag over de zeldzame en schaarse broedvogels in 2007 in de provincie maakt melding van een broedgeval van de kwak in de uiterwaarden van de Lek! Kluten, ijsvogels, nachtzwaluwen, kerkuilen en grauwe klauwierren waren succesvol. En wat te denken van een "kolonie" ooievaars van zeventien paar (!) bij Willige Langerak in de Lopikerwaard.

De Levende Natuur.

Een groot en gevarieerd aanbod van interessante artikelen ditmaal. Ik noem ondermeer: Nieuwe Ontwikkelingsvisie Oostvaardersplassen, Boommarters in het veen, Aspecten van het beheer van wilde zwijnen op de Veluwe, Nut en noodzaak van broedbiologisch onderzoek voor natuurbeheer en -beleid. Verder nog artikelen over natuurherstel op voormalige landbouwgrond in Zuid- en Midden-Limburg.

Lutra

Momenteel worden er overal in het land wildviaducten, ook ecoducten genoemd, aangelegd. Nog veel meer van deze voorzieningen om de oversteek van dieren over drukke verkeerswegen mogelijk te maken, verkeren in de planningsfase. Tot nu toe is er nog weinig bekend over het gebruik van de viaducten door de dieren waarvoor zij bedoeld zijn. Op de Veluwe liggen twee ecoducten over de A50 die al dateren uit 1988. Op een daarvan is een uitgebreid onderzoek verricht naar het gebruik ervan door grote zoogdieren. De conclusie is dat er goed gebruik van wordt gemaakt en dat het betreffende ecoduct aan zijn doelstelling

beantwoordt. Lees hierover in Lutra, het Engelstalige tijdschrift van de zoogdierverseniging. Zie bladzijde 4-16 met een samenvatting in het Nederlands.

Nieuwe Wildernis

“Lang leve het dode dier” Met deze kreet als aanhef lezen we in Nieuwe Wildernis over de functie van kadavers in de natuur en wat wij ervan kunnen leren door er een webcam bij te zetten.

EIS-nieuwsbrief

EIS Nederland viert een bijzonder jubileum. EIS staat voor European Invertebrate Survey. Zij coördineert alle werkgroepen en onderzoeken aan de ongewervelde dieren in Nederland. Dit doet zij al 33 1/3 jaar. Geen lustrum dus, maar wel een derde eeuw. De jubileumviering in museum Naturalis in Leiden is op het moment dat u dit leest al gepaseerd.

NVL- nieuwsbrief

In deze aflevering staat een literatuuroverzicht van alle publicaties over libellen die in 2006 in de bibliotheek van de Vlinderstichting, die sinds een aantal jaren ook de libellen onder haar vleugels koestert, zijn opgenomen.

Rivierenmagazine

In dit nummer staat een artikel over de plannen tot verbetering van de Diefdijklinie. Deze linie, die onderdeel is van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, moet verstevigd worden. Hoe dit te doen met behoud van historische waarden staat te lezen op bladzijde 12 tot en met 14. Een van de mooie foto's die bij dit artikel staan afgedrukt, laat een trotse mevrouw voor haar huis zien. Het is Cato den Besten-Versluis, bewoonster van het witte huisje bij het wiel De Waaij en het natuurontwikkelingsgebied Molenkade tussen de A2 en de Diefdijk. Voor het herstel en behoud van de Nieuwe Hollandse Waterlinie hebben regering en de vijf betrokken provinciale staten in totaal 150 miljoen euro beschikbaar

gesteld. Een van de opmerkelijkste initiatieven is de realisatie van een veerverbinding tussen Fort Everdingen en Fort Honswijk.

SOVONnieuws

Aandacht wordt besteed aan slaapplaatsen van sterns in het IJsselmeergebied, huiszwaluwen, meeuwen en sterns in 2007 en een overzicht van de voorjaarsstrek 2008.

Terra

Dé oplossing voor het milieuprobleem is het niet, het heffen van groene belastingen. Maar helpen doet het wel. Al was het maar omdat het andere noodzakelijke maatregelen een duw in de rug geeft. Onder dit motto wijdt Terra een groot deel van dit nummer aan het hoe en waarom van een vergroening van ons belastingstelsel. Groen gedrag belonen en de dingen die slecht zijn voor het milieu zwaarder belasten.

Van Nature

In nummer 7/6 verdedigt Natuurmonumenten de beslissing om op Texel 4400 grauwe ganzen te laten vangen en doden. Deze beslissing is overigens mede door Staatsbosbeheer, de grootste natuurbeheerder op Texel genomen. Om jezelf een oordeel over deze controversiële zaak te vormen is het aan te raden ook de artikelen in de Knipselkrant en Argus te lezen. Een tweede reden hiervoor is het feit dat deze kwestie ook in ons eigen werkgebied en wel in de uiterwaarden van de Lek gaat spelen.

Vlinders

Het is jammer dat het jubileumjaar van De Vlinderstichting samenvalt met een slecht vlinderjaar. Lees over de toekomst van de vlinders in ons land en daar buiten in Vlinders. Ook internationaal is hier aandacht voor. Lees het verslag van het internationale vlindercongres dat van 17 tot 19 april van dit jaar in Wageningen werd gehouden. Over de vlinders nog verder weg, namelijk die in Papua, het Indonesische deel van

Nieuw Guinea, lezen we op bladzijde 14 - 17.

Vogelnieuws

De biodiversiteit van het boerenland blijft achteruitgaan. Weide- en akkervogels hebben het intensief gebruikte platteland bijna helemaal verlaten. Zonder bijzondere maatregelen zoals brede kruidenrijke akkerranden zullen de vogels het niet redden. Wanneer in een bepaald gebied deels aan natuurontwikkeling wordt gedaan, heeft dat vaak als gevolg dat in de andere gebiedsdelen een kaalslag plaatsvindt. Een voorbeeld hiervan is de Ooijpolder bij Nijmegen. Landinrichting Ooijpolder bracht binnendijkse vogelarmoe is de titel van het artikel in nummer 4 van Vogelnieuws (bladzijde10).

Vogels

Als je het artikel “Idylle tussen Akker en moeras” leest in Vogels (bladzijde10 tot 15) bekruipt je het verlangen meteen naar dit natuurparadijs in Letland af te reizen. Lees en smul!

Voor de geïnteresseerde lezers wijs ik nog op het jaarverslag van Geldersch Landschap over 2007. In dat jaar breidde het terreinbezit van de stichting zich met 198 ha uit tot 11198 hectare. De Regulieren kregen er 39 hectare bij. Tot slot nog drie mooie en informatieve uitgaven van Vogelbescherming over kustvogels en boerenzwaluwen. De meest uitgebreide informatie biedt “Vogels voor de Kust” met onder meer 23 portretten van de “Aandachtsoorten”.

Overzicht van de ontvangen tijdschriften:

't Altenatuurtje, Natuurbeschermingsvereniging ALTENATUUR, 27e jaargang nummer 3, juni 2008

Argus, De Faunabescherming, 33e jaargang nummer 2, juni 2008

Blad, IVN Tiel, 20e jaargang nummer 2, zomer 2008

Bomennieuws, de Bomenstichting, 33e jaargang nummer 2, zomer 2008

De Dompfoorn, Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden, 42e jaargang nummer 2, juni 2008

Knipselkrant, De Faunabescherming, 32e jaargang nummers 2 en 3, mei en juli 2008

De Kruisbek, Vogelwacht Utrecht, 51e jaargang nummer 3, juni 2008

De Levende Natuur, 109e jaargang nummer 4, juli 2008

Lutra, Vereniging Zoogdierstudie en - bescherming, 51e jaargang nummer 1, juni 2008

Mooi Gelderland, Geldersch Landschap en Kasteelen, 5e jaargang nummer 2, zomer 2008

Natuurbehoud, Vereniging Natuurmonumenten, 39e jaargang nummers 2 en 3, zomer en herfst 2008

Nieuwe wildernis, 13e jaargang nummer 44, juni 2008

Nieuwsbrief EIS Nederland, nummer 46, juni 2008

NVL Nieuwsbrief, Nederlandse Vereniging Voor Libellenstudie, 12e jaargang nummer 2, juni 2008.

Rivierenmagazine, Provincie Gelderland c.s., nummer 19, zomer 2008

SOVON nieuws, SOVON vogelonderzoek Nederland, 21e jaargang nummer 2, juni 2008

Terra, Stichting Natuur en Milieu, nummer 2, 2e kwartaal 2008

Van Nature, Vereniging Natuurmonumenten, nummers 5, 6 en 7/8 mei, juni en juli/augustus 2008

Vlinders, De Vlinderstichting, 23e jaargang nummer 3, augustus 2008

Vogelnieuws, Vogelbescherming Nederland, nummers 3 en 4, juni en augustus 2008

Vogels, Vogelbescherming Nederland, 28e jaargang nummer 3, zomer 2008

Verder zijn nog ontvangen:

*Kennis en Kunde, Jaarverslag 2007 van Het Geldersch landschap en Kasteelen
Brochure KUST, ruimte voor mensen én vogels, uitgever Vogelbescherming Nederland
Brochure Acrobaat op het erf,*

*een steun in de rug voor de boerenzwaluw, uitgever Vogelbescherming Nederland
Boekje, Vogels voor de kust*

(Aankondiging)

SOVON Landelijke Dag 2008 Zaterdag 29 november in de Vereniging te Nijmegen

De Landelijke Dag van SOVON Vogelonderzoek Nederland vindt dit jaar plaats op **zaterdag 29 november in Concertgebouw de Vereniging te Nijmegen** (5 minuten lopen van het station). De organisatie is weer in handen van SOVON Vogelonderzoek Nederland in samenwerking met Vogelbescherming en de Nederlandse Ornithologische Unie (NOU). De dag is gratis toegankelijk en bedoeld voor alle vogelaars van Nederland en iedereen met een hart voor vogels en natuur in het algemeen. Er is een uitgebreide info- en boekenmarkt en er zijn lezingen van gerenommeerde vogelonderzoekers. Het jeugdprogramma, met een excursie door de prachtige Ooijpolder, wordt weer georganiseerd door de Wildzoekers. Men dient zich hier te voren voor op te geven. Naast het SOVON-programma is er een parallelprogramma dat wordt ingevuld door de Stichting Veldonderzoek Flora en Fauna (VOFF) in de bovenzaal.

Houdt u de SOVON-website www.sovon.nl in de gaten voor het definitieve programma!

Relaties van SOVON en de VOFF krijgen het uitgebreide programma thuisgestuurd.

We hebben daarom het plan opgevat een meerjarige actie tegen die achteruitgang van de natuurwaarden van het Culemborgs landelijk gebied te starten onder het motto:

Samen sterk voor natuurrijke erven - Doe mee met de NVWC

Op kleine schaal is de NVWC al actief in het landelijk gebied. De nestkastenwerkgroep heeft nestkasten voor enkele soorten roofvogels en uilen geplaatst. Een eventueel tekort aan nestplaatsen wordt hiermee opgeheven, maar dat is niet voldoende. Ook de kwaliteit van foerageergebied en dekking moet worden verbeterd voor een goed broedsucces en overleving. Onder het motto **'meten is weten'** moeten we onderzoeken: tellen van territoria en nesten, meten van broedsucces. Kortom: NVWC-tellingen, publieksacties, voorlichten en adviseren van erfgenamen, (laten) uitvoeren van beschermingsmaatregelen, samenwerken met de leden van de Agrarische Natuurvereniging en andere 'buitenlui'... het zal allemaal nodig zijn. Daar hebben we veel hulp bij nodig.

Momenteel werken we een plan op hoofdlijnen uit en willen we contacten leggen met mogelijke partnerorganisaties. Eind oktober of begin november 2008 willen we een startbijeenkomst organiseren voor iedereen die zich betrokken voelt bij de natuurbescherming in het landelijk gebied en in 2009 een steentje bij wil dragen. Alle ideeën zijn dan welkom, maar wij zullen ook met concrete voorstellen komen.

Omdat er landelijk al veel bekend is over succesvolle beschermingsmaatregelen voor de steenuil willen we deze soort in 2009 als ambassadeursoort voor onze actie gaan gebruiken. In de jaren daarna kunnen ook andere natuurkwaliteiten van het erf aan bod komen. Misschien is beter slootbeheer voor planten en libellen ook een goed idee. Kortom, volop ruimte voor inbreng van natuurgoedgezinde leden en niet-leden.

Houd voor meer informatie de NVWC-website en de regionale pers in de gaten. Nog beter: meld je alvast als belangstellende aan via: nvwc.natuurrijkerf@gmail.com.

Steenuil. Foto: Martine Bonte.

(Vooraankondiging)

Samen sterk voor natuurlijke erven

DOE MEE MET DE NVWC

door
**Theo Boudewijn &
Jouke Altenburg**

De natuurwaarden van het landelijk gebied staan in heel West-Europa onder druk, ook tussen Lek en Linge. Waar zijn dertig jaar geleden nog algemeen voorkomende soorten als veldleeuwerik en patrijs gebleven? Het zijn zeldzaamheden geworden. Ook sterk aan gebouwen in het landelijk gebied gebonden plaatstrouwe vogels zoals de boerenzwaluw en de steenuil gaan in aantal en broedsucces achteruit. Daar kunnen we wat aan doen.

Verslag activiteiten tot de zomervakantie

door Wiel Rutten & jeugdgroepleden

Roofvogeltelling 26 januari

Op deze koude winderige ochtend namen we deel aan de grote roofvogeltelling in het gehele NVWC-gebied. De jeugd werd opgesplitst in tweeën. Eén groep ging mee met Camiel Heunks, de andere met Jandirk Kievit.

Dierenpension 16 februari

Op deze zonnige 'winter'-dag togen we met de fiets richting dierenpension A-2. Een flinke fietstocht voor velen, maar eenmaal daar werden we met alle vriendelijkheid onthaald door Lody en Hester van Wiggen. We kwamen op het juiste moment want de honden werden net gevoerd. Onderwijl vertelde Lody een en ander over de honden en het pension. Na een kort bezoek aan het kattenverblijf werden we nog getrakteerd op versnaperingen, waarna de terugtocht weer werd aanvaard.

Nestkasten 8 maart

Een jaarlijks terugkerend evenement is het nestkasten bouwen. Leo van der Kooij en Jil Verdouw hadden al het voorbereidend werk gedaan en de planken op maat gemaakt. In groepjes van twee werden de nestkasten voor meesjes in mekaar gezet en van een beschermend verfje voorzien

Inventariseren 10 mei door R bke Geenen

De jeugdgroep heeft vandaag (zaterdag 10 mei 2008) geïnterviewd hoeveel en welke dieren waar zitten, ook Kars Veling was van de partij. We waren in de Zump en hebben heel veel dieren gezien zoals: kikkervisjes, kikkers, vlinders, libelles, muggen, vliegen, kevers, zelfs een buizerd en nog veel meer. Het was heel lekker weer, dus er zaten veel dieren. We hadden allemaal een kaart en een formulier en gingen in groepjes op pad, als je een dier had gevonden, moest je op de kaart een nummer zetten en op dat andere formulier invullen wat het was en hoeveel er waren. Deze informatie moet nog worden uitgewerkt en kan dan gebruikt worden om dieren te beschermen. Het was weer heel leuk, en ik hoop dat er dieren gered kunnen worden.

Zwerfvuil 29 maart

Naar aanleiding van een convenant met de gemeente Culemborg fietsten we deze ochtend naar de Baarsemerwaard en we hebben aldaar met begeleiding van Gonda Baard een flink stuk van de uiterwaarden schoongemaakt, met als resultaat 20 kg pure afval, dus geen stenen en zo deze keer. Na afloop werd er nog een spelletje gespeeld met het afval, om het fotografisch geheugen van de kinderen op de proef te stellen.

Bloemen en planten 19 april door Hanna Vermeulen

We zijn met de Green Rangers naar de Baarsemerwaard geweest met Leo van der Kooij. We zijn vanaf de Ketelvink vertrokken op de fiets. Toen we er aankwamen en onze fiets wegzetten, praatte Leo alleen over vogels, terwijl we voor de bloemen kwamen. We kwamen eindelijk aan en toen moesten we in groepjes van twee bloemen gaan zoeken. Dat was wel geinig. Ik was met R bke op zoek gegaan. De tijd was voorbij en we moesten onze bloemen laten zien. Wij hadden er maar drie en dat was niet veel, moet ik eerlijk bekennen. Dit zijn de bloemen die we hebben gevonden: gespikkelde dovenetel, brandnetel, grasspriet. Eerst ging Leo alles uitleggen over de bloemen. Daarna vertelde hij over de paardebloem: dat het niet  n maar meerdere bloemen zijn (heb geen flauw idee hoe dat heet). Ook de zonnebloem is er zo  n. Toen moesten we alweer weg. Best jammer we gingen weer terug naar de fietsen. Ook op de terugweg naar de fietsen vertelde Leo weer over de vogels.

Green rangers krijgt les over bijen door Niels Goessens en Gijs Venema

31 mei gingen de Green Rangers naar de Elisabeth weeshuistuin om bijen te bestuderen. Toen we aan kwamen, was de poort nog gesloten. We gingen eerst met Andele Boorsma, een man die veel over bijen weet naar de plank waar bijen in en uit de bijenkasten vlogen. Toen gingen we in een schuurtje waar bijenkasten stonden. Toen ging Andele een heel lang verhaal vertellen over bijen, honing en bijenvolken. We mochten zelf fruithoning proeven. Toen gingen we weer naar de Ketelvink.

Wiel Rutten
nwwc@wielrutten.nl
telefoon: 0345 - 510064

Geslaagde Vleermuis- excursie

OP 6 SEPTEMBER

door
Kars Veling

*Het regende pijpenstelen die middag
en ook om 20.00 uur (een half uur
voor aanvang) was het nog niet droog.
Maar... de buienradar gaf het al aan
en had gelijk dit keer: tussen half
negen en half tien zou het droog zijn.*

En jawel hoor. Het werd droog en meer dan twintig mensen waren toch naar de Plantage gekomen om daar op zoek te gaan naar vleermuizen. Na een korte uitleg over deze boeiende beesten en over de geluiden die ze maken, gingen we snel op pad. Want vleermuizen houden niet van regen. Er zijn dan minder insecten in de lucht en dat is hun voedsel, maar vooral hebben ze moeite met hun oriëntatie. Ook de waterdruppels weerkaatsen de geluiden die ze uitstoten om zich te oriënteren en prooien te vangen.

Het was droog en ze vlogen. Sterker nog: de watervleermuizen, die normaal zo'n beetje het laatste verschijnen waren er al snel en waren prachtig te zien, met hun witte buikjes boven het water van de vijver. Ook de rosse vleermuis was wakker en zeer actief. Hun harde zweepslagen klonken hard over de bat-detector. Een flink aantal excursiegangers hoorde ze ook met het blote oor (die zijn vroeger waarschijnlijk niet bij die popconcerten geweest met megaboxen). De dwergvleermuizen, die normaal gesproken altijd het meest talrijk zijn, waren niet veel aanwezig. Wel werd er nog het 'getapdans' van de laatvlieger gehoord. Om het helemaal af te maken, klonk de roep van de bosuil en die zagen we zelfs, als een donkere schim, vliegen.

Toen de meeste excursiegangers al weg waren, kwamen de rosse vleermuizen terug bij hun broedboom. Dat was een lawaai van belang, van rondvliegende dieren en al binnen zittende exemplaren die ook hun roep lieten horen. Kortom, weer een zeer geslaagde vleermuizenexcursie. En denk eraan, laat u de volgende keer niet ontmoedigen door de regen, maar kom gewoon.

door Ellen Geleedst

Waar komt die naam vandaan

HERFSTSTUKJE

Het is weer tijd om een herfststukje te schrijven voor de Hak-al. Het wordt namelijk herfst. Op het moment van schrijven is het opeens nog weer een weekend mooi weer, maar de eerste kastanjes worden al weer geraapt bij de Plantage. En in allerlei voortuintjes verschijnen de inmiddels onvermijdelijke herfststukjes van zorgvuldig nonchalant geschikte pompoenen en liggende bloempotten. Of ben ik nu te kritisch? In ieder geval, tijd om de naam van een echte herfstvogel te gaan verklaren. Ik heb gekozen voor de kramsvogel.

Herfstvogel en wintergast

De echte vogelkenners – en wie is dat niet bij de NVWC? – zullen dan onmiddellijk zeggen dat de kramsvogel helemaal niet echt een herfstvogel is. Hij broedt zelfs in Nederland, maar dan toch weer niet in onze streek. In ieder geval verblijft hij ook de hele winter in ons rivierengebied en wordt daarmee een wintergast genoemd. Toch associeer ik de kramsvogel wel met de herfst. Ik denk dat het te maken heeft met het feit dat hij in de herfst weer in groepen hier verschijnt en met zijn voedsel. De kramsvogel is namelijk dol op herfststukjes van fruit. Niet dat hij nu echt pompoenen eet, maar toch wel het valfruit en de overschotten van de oogst, die niet zorgvuldig maar gewoon nonchalant in de boomgaarden te vinden zijn. Oogst en kramsvogels gaan prima samen. Maar waar komt de naam kramsvogel vandaan?

Krammetsvogel

De naam 'kramsvogel' is zeer waarschijnlijk afkomstig uit het Duits. Duitse 'Krammetsbeere' zijn namelijk lijsterbessen en die lusten onze kramsvogels graag. In bepaalde Nederlandse en Vlaamse dialecten heet de kramsvogel ook wel 'krammetsvogel' of daarop lijkende klanken. In ieder geval, dit is de verklaring die het boek 'De Nederlandse vogelnamen en hun betekenis' geeft. Het door mij al zo vaak kritisch benaderde recente werk van Klaas Eigenhuis vindt ook dat de naam afkomstig is van het Duitse 'Krammetsbeere', maar hij vertaalt dat met jeneverbes. Daarbij komt dan een verhaal dat de vogels ook wel in jeneverbessen broeden, naast het foerageren op de bessen van deze struik. Maar ook mijn Duitse woordenboek vertaalt 'Krammetsbeere' met lijsterbes.

Verwarrend is wel dat de huidige Duitse naam van onze 'Kramsvogel' 'Wacholderdrossel' is. En 'Wacholder' is wel het Duitse woord voor jeneverbes. Dus de vergissing is wel begrijpelijk, maar het is en blijft een vergissing.

Wel maakt Klaas Eigenhuis nog een uitstapje met de vraag of er een verband is tussen de namen van de kramsvogel en de kraanvogel. Ook die zou mogelijk afgeleid kunnen zijn van 'Krammetsbeere', al eet hij deze bessen niet. Dat is dan wellicht weer een verwarring met veenbessen, want die eten ze dan wel weer. Alle interessante uitstapjes buiten beschouwing gelaten, kunnen we

gewoon zeggen dat de naam kramsvogel is afgeleid van de Duitse naam voor lijsterbes.

Familiebericht

Ik eindig met slecht nieuws voor de kramsvogel. Sinds onze verhuizing (weer terug naar Culemborg) van vijf weken geleden staat er in onze tuin ook een lijsterbes. Een mooi exemplaar. Maar er zijn al behoorlijk wat familieleden van de kramsvogel langs geweest; de merels hebben zich volop tegoed gedaan aan de bessen. Dat betekent dat wanneer de kramsvogels terug zijn er geen lijsterbesje meer aan de boom zal zitten voor hen. Van je familie moet je het maar hebben. Dan zit er niets anders op dan op zoek te gaan naar herfststukjes in de boomgaarden.

Kramsvogel. Foto: Gerrit Jan Klop.

Veel bezoekers nog meer vlinders tijdens nationale nachtvlindernacht

door
Annette van Berkel &
Louis van Oort

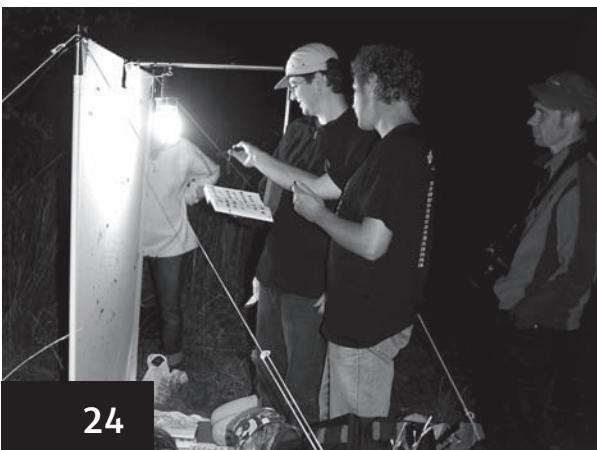
Foto's
Kars Veling

De door de Vlinderstichting georganiseerde nationale Nachtvlindernacht vond dit jaar plaats in de nacht van vrijdag 29 op zaterdag 30 augustus. De NVWC deed natuurlijk ook mee. Deze keer stond het 'vlinderlaken' opgesteld in de boomgaard van VITENS, gelegen in de wijk EVA Lanxmeer in Culemborg. Het werd in alle opzichten een succes: veel bezoekers, veel vlinders.

Rond 21.00 uur ging de heldere lamp aan waarmee de nachtvlinders worden gelokt -in feite raken ze gedesoriënteerd- waarna ze op het achter de lamp gespannen laken neerploffen. Of het nu kwam door het mooie weer of omdat de locatie midden in de woonwijk lag, de belangstelling voor de nachtvlindernacht was erg groot. Liefst 45 personen, waaronder veel kinderen, kwamen op het nachtelijke spektakel af. En dat bleek een goede keuze, want dankzij het mooie weer, vereerden veel vlinders het laken met een bezoek. Onder leiding van Annette van Berkel gingen NVWC-leden Rob van de Haterd, Louis van Oort en Jan-Dirk Buizer de nachtvlinders in potjes om ze op naam te brengen en aan iedereen te laten zien. Daarna werden ze uiteraard weer vrijgelaten. Ook op een andere manier werden nachtvlinders gelokt. Een uur voor aanvang werden enkele bomen in de omgeving voorzien van een 'stroopvlek'. Er werd een uiterst zoet mengsel van onder meer stroop en heerlijke likeurtjes op de stam gesmeerd en dat bleek een succesvol recept. Een spannende rondgang met zaklamp langs de stammen leerde dat op bijna iedere ingesmeerde stam naast veel hooiwagens, pissebedden en tijgerslakken ook fraaie nachtvlinders zaten, met name veel piramidevlinders. Het laken was ondertussen vergeven van mugjes, kevers en vooral veel nachtvlinders. In totaal zo'n honderd stuks werden geteld, verdeeld over meer dan 25 soorten. Toen om 1.00 uur de lamp uitging, waren dan ook zowel de organisatoren als de verschillende bezoekers die tot het eind waren gebleven uiterst tevreden.

Donker brandnetelkapje: een leuk uiltje met een mooi oud motorbrilletje op.

Donker brandnetelkapje.

Een greep uit de leukste soorten

Daar was natuurlijk het donker brandnetelkapje: een leuk uiltje met een mooi oud motorbrilletje op. De rupsen van dit uiltje doen het op brandnetel, dovenetel en op nog een aantal algemene kruiden. Het is een algemeen voorkomend beestje, maar hier in onze omgeving hebben we hem niet zo vaak.

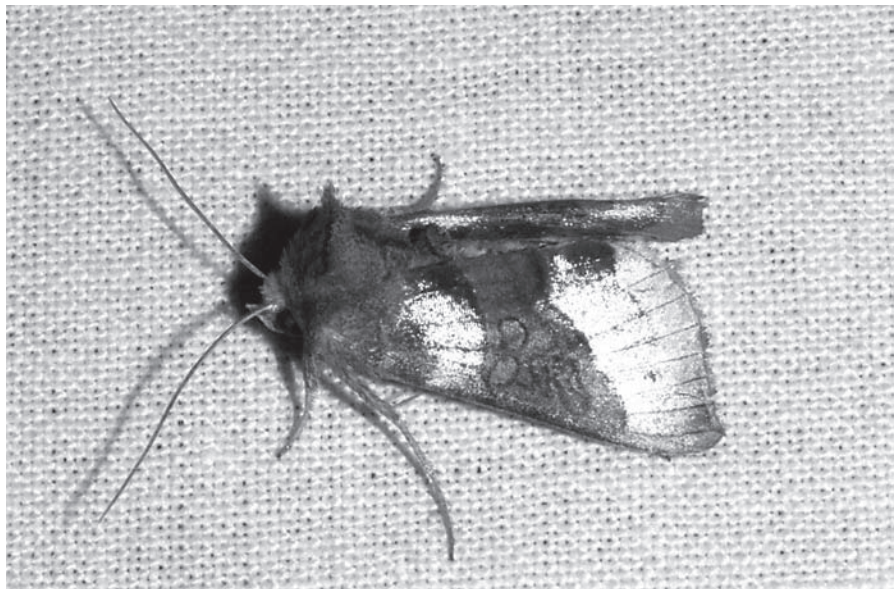
De witte-l-uil werd gezien op smear. Om het dier te determineren is hij overgebracht naar het laken. Dit is een vrij zeldzame soort in het zuiden en midden van Nederland. De rupsen eten harde grassen zoals rietgras. Het is dan ook een soort van ruige graslanden. En die lagen volop rond de locatie. Twee lisdoddeboorders kwamen op het licht af. Niet verwonderlijk gezien de grote lisdoddekragen om de vijvers rond het VITENS-terrein. De rups leeft in de stengels van de lisdoddes. Verder waren er veel huismoeders, breedvleugeluil, koperuil, vierkantvlekuil en zwarte-c-uil. Om half 1 zaten er tegelijk zo'n zestig vlinders op het doek. Uiterst spectaculair! Ook erg leuk was het aantal uilen dat op smear kwam. We dachten dat de nieuwe smear die de avond ervoor door Kars gebrouwen was daar de oorzaak van was. Maar helaas zat het hem daar niet in. Het was gewoon een goede smeernacht (net als dat je ook slechte smeernachten hebt). Over het hele land waren er veel vlinders op smear afgekomen. Bij ons waren er vooral huismoeders en kakelverse piramidevlinders op het zoete alcoholische goedje te vinden. De piramidevlinders verblijven overdag in boomholten en spleten (veel in het terrein aanwezig). De rupsen eten allerlei loofbomen.

Spectaculaire nabrander

Een week na de nachtvlindernacht volgde nog een spectaculaire nabrander. Gepuzzel aan foto's van een voor ons op de avond zelf onidentificeerbaar beest heeft nog een nieuwe soort opgeleverd. Op de Vlinderstichting bleek dat wat wij voor een spanner hielden een uil bleek te zijn en wel een zeldzame: de donkergroene korstmosuil! Erg leuk want dat beestje komt alleen in het zuiden en het oosten van het land voor. Kijk maar op Vlinder.net voor foto's en verspreiding t/m 2006. De naam zegt het al: de rupsen eten korstmossen, vooral op bomen. Aangezien die bij VITENS vooral op de boomstammen van de fruitbomen zitten, is het waarschijnlijk dat de soort daar zit. De rupsen hebben een uitermate goede schutkleur. Zij overwinteren tussen het korstmos.

Piramidevlinder.

Koperuil.

De zeldzame donkere korstmosuil.

Witte L-uil.

VOGELRUBRIEK

OP STAP MET BOERENZWALUWONDERZOEKER BENNIE VAN DE BRINK

Tekst & foto's: Jouke Altenburg

Bennie van de Brink is een van de bekendste boerenzwaluwonderzoekers van Nederland. Hij doet dat al decennialang als vrijwilliger. Bennie bezoekt boeren & buitenlui en telt in hun schuren de nesten en volgt het broedsucces. Hij ringt in het najaar de boerenzwaluwen op hun slaapplekken. Ook ging hij inmiddels meer dan tienmaal in de wintermaanden naar Afrika om te onderzoeken waar de zwaluwen precies overwinteren en hoe ze er het beste kunnen worden beschermd. Tussendoor geeft hij ook nog eens in het hele land lezingen. Kortom: Bennie is een natuurbeschermer pur sang.

Op 14 augustus jl. ging ik een avond met Bennie op pad om boerenzwaluwen te ringen. Binnen de NVWC hebben maar enkele leden een (beperkte) ringvergunning. Het ringwerk zal daarom veel lezers onbekend zijn. Alle redenen voor een sfeerverslag met wat achtergrondinformatie. Wil je meer van Bennie van de Brink en zijn passie voor boerenzwaluwen weten, bezoek dan zijn website www.boerenzwaluw.nl.

Avondimpressie.

Donderdag 14 augustus 2008

Kwart over acht 's avonds

Locatie: het Veluwemeer in de buurt van Elburg

Het is een mooie zomeravond wanneer ik bij de auto van Bennie mijn geleende lieslaarzen aantrek. Met de stokken over de schouder en de mistnetten in een tas om de nek lopen we door een ruige weilandstrook naar een rietkraag aan de rand van het Veluwemeer. Deze plek wordt al jaren door boerenzwaluwen als slaapplek gebruikt. Vóór en na het broedseizoen slapen boerenzwaluwen namelijk gezamenlijk in (grote) groepen in het riet. Onze andere zwaluwen, de huis- en oeverzwaluw, doen dit niet.

Bij de rietkraag aangekomen sjoeren we onze laarzen omhoog en stappen we het water in. Een waterral krijgt als een speenvarken en een jonge meerkoet bedelt om

Waarom worden vogels geringd?

Ringonderzoek is een van de oudste vormen van vogelonderzoek. Het wordt wereldwijd uitgevoerd. Met een ring wordt een vogel een individu dat, met het nodige geluk, kan worden getraceerd. In Nederland worden jaarlijks vele tienduizenden vogels geringd. Een klein deel van die geringde vogels wordt teruggevonden wanneer ze dood zijn. Bij de allergrootste vogels, zoals ooievaars en zwanen, kunnen de ringen ook in het veld met een telescoop worden afgelezen. Ook worden vogels gevangen, bijvoorbeeld in de omgeving van de nestplaats of op trek. In al deze gevallen is er sprake van een terugmelding. Op deze manier wordt duidelijk hoe oud vogels worden, hoe ze zich verspreiden en wat hun trekroutes zijn.

voedsel. Een enkele boerenzwaluw vliegt kwetterend over het riet. Door de rietkraag loopt een kronkelende geul van ca. 1,5 meter breedte en 40 meter lengte. Het water komt tot ruim boven de knie. Op drie plekken plaatst Bennie geroutineerd zijn staken. De netten worden erop geschoven en binnen tien minuten staat het circa 20 meter lange en 2,5 meter hoge mistnet. Een kleine karekiet alarmeert. Tot slot zet Bennie een mp3-speler met speakertje aan: het lokkende boerenzwaluwgeketter

Bennie (van de Brink) zet het mistnet op.

is vanaf dat moment niet meer van de lucht. We waden terug naar het land.

Komen ze of staan we verkeerd?

Het eerste kwartier laten de boerenzwaluwen zich nog niet zien. De lucht kleurt mooi als het langzaamaan wat donkerder wordt. De collegaringers Benno en Kees (82 jaar, zal dit jaar zijn 200.000ste vogel ringen!) melden zich ondertussen aan de waterkant. Na een kwartiertje gaan we eens kijken bij het net. Deze eerste ronde levert vier kleine karekieten en een rietzanger op. Geroutineerd plukken de mannen de vogels uit de netten en ringen ze. De administratie (met welk ringnummer is welke vogel geringd) wordt meteen bijgewerkt in de ringagenda.

We waden door naar de rand van de rietkraag: het is een prachtige avond met weinig wind. Dat zou gunstig moeten zijn ... Verscholen achter een aantal vrijstaande bossen riet wachten we af. Het aantal zwermende boerenzwaluwen neemt gestaag toe, maar het zijn niet de aantallen van de laatste week volgens de ringploeg. Ze somberen wat: de zwaluwen zijn te laat, gisteravond was het slecht weer - dan verschuift de slaapplek nogal eens - en staan we vanavond op de verkeerde plek.

Boerenzwaluwen in het riet.

Het eerste begin

Aangetrokken door de geluiden uit de mp3-speler vliegen dan toch de eerste zwaluwen laag over het riet en komen in het mistnet terecht. Sommige weten het net op het laatste moment te ontwijken of keren voordat ze in de 'vangzak' gevallen zijn. Gevangen dieren spartelen even maar blijven dan rustig hangen. Een heel verschil met mezen vertelt Bennie. Die maken een leven als een oordeel en blijven aan het 'worstelen'. Wanneer een twintigtal boerenzwaluwen in de netten hangt, komen de ringers in actie. Stuk voor stuk worden de dieren uit de netten gehaald, geringd en losgelaten. De ringers hanteren dezelfde werkwijze: het kunststof snoer met de ringenvoorraad in de mond, een vangzak aan de broekriem voor gevangen dieren die al een ring om hebben en twee handen vrij om de zwaluwen te bevrijden, te ringen en los te laten.

Het hagelt ... boerenzwaluwen

Ondertussen valt de schemer echt in. Hoog boven ons

Wat heeft het boerenzwaluwringonderzoek opgeleverd?

Bennie van de Brink heeft in de wintermaanden door Afrika gereisd om de overwinteringsgebieden te zoeken. Onder meer in Zambia heeft hij Nederlandse vogels teruggevangen. Vogels die door hem daar geringd zijn, zijn in Nederland weer teruggemeld in het broedseizoen. Terugvangsten wezen verder uit dat Engelse boerenzwaluwen vooral in Zuid-Afrika overwinteren. Met deze kennis kan gericht worden gewerkt aan de bescherming van de boerenzwaluw in overwinteringsgebieden.

zwermen inmiddels duizenden boerenzwaluwen. Hun scheldend gekwetter is niet van de lucht. Ze komen maar niet omlaag. Is er misschien een boomvalk of sperwer in de buurt? Wij kunnen het niet zien, want we hebben geen uitzicht.

En dan ... dan gebeurt het. Als hagelstenen vallen de zwaluwen naar beneden. Tientallen vliegen tegelijkertijd in de netten. De drie ringers kunnen deze snelle aanwas niet bijhouden en moeten hard doorwerken. De zwaluwen vliegen ons letterlijk om de oren. Tik, tak, tip, tap, de landingsgeluiden van de ene na de andere zwaluw in het riet. Vlak om ons heen horen we overal zwaluwen kwetteren. Je kunt ze af en toe tussen het riet door zien, op nog geen meter afstand.

Op de aanwijzingen van Bennie bevrijd ik een boerenzwaluw uit het net. Kopje tussen wijs- en middelvinger, handpalm over de rug, ruggelings uit het net tillen. Een van de pootjes is in een netmaas gedraaid. Voorzichtig probeer ik het fragiele pootje met scherpe nageltjes los te maken. Geroutineerd strijkt Bennie het pootje glad en de lus laat los. Aan de lange staartpenne te zien heb ik een volwassen zwaluwman in mijn hand. Zijn grote ogen kijken me priemend aan, maar hij blijft rustig in mijn hand liggen. Zo'n zwaluw weegt echt niets! Bennie ringt de vogel en stopt hem in zijn opbergzak. Dit exemplaar wordt straks verder onderzocht.

Boerenzwaluwen in het net

En dan ... in tien minuten is het ineens voorbij. Het is vrijwel donker, er vliegen vrijwel geen zwaluwen meer rond. De zwaluwen in het riet worden stil, het net raakt leeg. Onze hoofdlampjes bewijzen goede diensten bij de laatste ringwerkzaamheden. Nadat de laatste vogel is geringd, wordt het net opgeruimd en waden we naar de kant. Op de terugweg wordt het aantal verbruikte ringen bij elkaar opgeteld: de ringers komen uit op precies 200 stuks, een mooie score.

De ringers hebben een twaalftal exemplaren verzameld: jongen, volwassen beesten en alle gevangen al geringde vogels. Bennie neemt deze zwaluwen mee naar huis voor biometrisch onderzoek, dat hij uitvoert in het kader van het European Swallow Project (ESP). Op naar de auto. De vangzakken met de zwaluwen worden voorzichtig in de schuine achterklep van de auto opgehangen. Zo kan er niets met onze lading gebeuren.

Nieuwe trend in ringonderzoek

Een nieuwe trend in ringland zijn de kleurringen die in verschillende combinaties om de poten worden bevestigd. Dat gebeurt bij vogels met grote poten zoals ganzen, lepelaars en grutto's. Zo kunnen individuele vogels met een verrekijker in het veld worden herkend. Dat is goed voor meer terugmeldingen. Naast deze gekleurde 'tags' wordt overigens ook altijd de traditionele aluminiumring bevestigd.

Biometrisch onderzoek

Bij Bennie thuis aangekomen gaan we naar zijn werkplaatsje waar de meetpapieren al klaarliggen. De vangzakken komen aan de muur te hangen en we gaan aan de slag: Bennie meet en ik noteer. Achter het ringnummer komen de volgende gegevens:

- Leeftijd: jong of adult, te zien aan het verenkleed: een jong is wat bruiner van tint en de bruine koptekening is nog niet op kleur.
- Man of vrouw: het geslacht kan alleen worden bepaald bij volwassen dieren aan de hand van de lengte van de staartpenen.
- Slagpenlengte: de 8e pen vanuit het midden wordt gemeten (dit is de een na buitenste slagpen); zwaluwen ruien hun vleugels namelijk vanuit het midden dus daar zit slagpen 1. De lengte van de meeste slagpenen van vandaag is zo'n 9,5 cm.
- Gewicht: een pvc pijpje staat recht op een grammenweegschaal; het zwalwtje glijdt het buisje in en ... daar is het nettogewicht. Doorgaans worden aan het eind van de zomer gewichten van 17 tot 21 gram gemeten. De vrouwtjes zijn doorgaans net wat lichter dan de mannetjes. Een zwaluw die minder dan 14 gram weegt, is op sterven na dood. Drie tot zeven gram is de marge van een zwaluwenleven.
- Broedvlekken: hebben de volwassen dieren kale plekken op de borst, die hebben gezorgd voor een

Metten van de 8ste handpen.

- goede warmteoverdracht naar de eieren?
- Rui: welke vleugelveren zijn al geruid? Zwaluwen ruien hun verenkleed in Afrika, deze kolom krijgt vandaag steeds een 0-score.

Dan start een blaassessie over de borst: met een paar pufjes worden de borstveren opzij geblazen. Zo kun je de volgende aspecten onderzoeken:

- Spiermassa: staat de borst als een sheltertentje (0) of is de borst mooi rond als een koepeltentje (2)?
- Vet: is de keelzak en de buikholte leeg (0) of goed gevuld (2)?
- Lichaamsrui: zijn er nieuwe veren in aanleg op de borst aanwezig?

Zes uur slapen en dan weer ringen!

Elk vogelonderzoekje is binnen 2 minuten gepiept. De zwaluwen gaan dan de transportzak weer in. Morgenvroeg (voor de ochtendschemer) gaat Bennie terug naar de rietkraag. Dan zal hij de boerenzwaluwen weer bij de andere zwaluwen vrijlaten wanneer hij aan de ochtendvangst van rietvogels begint. Een echte ringer moet met weinig slaap toekunnen ...

Nieuwe alternatieven (?) voor het ringen

De GPS- en zendertechniek heeft zich zover ontwikkeld dat grote vogels met een zender kunnen worden uitgerust. Deze zender geeft elke dag de positie van de vogel via een satelliet door aan een databestand. Zenderen van vogels is een kostbaar project, dat daarvoor niet geschikt is voor grote aantallen. Ook zijn de zenders door hun gewicht en grootte op dit moment alleen geschikt voor de wat grotere vogels.

Een tweede kansrijke technische ontwikkeling is het implanteren van een chip in de buikholte. Wanneer je dan met ontvangers op bekende vogeltrekknoop punten 'gaat staan' kan aangetoond worden welke vogel wanneer is langsgeslagen. De kosten van deze techniek zijn lager; alleen is er wel een kleine 'operatie' voor nodig. Kortom: de komende jaren zullen deze nieuwe ontwikkelingen het ringonderzoek zeker nog niet kunnen vervangen

Picknick in de Zump

OP 6 SEPTEMBER

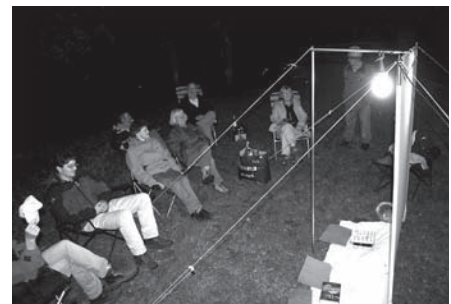
door
Gonda Baard

Foto's
Kars Veling

Degenen die zich van tevoren hadden opgegeven en ook die mensen die op het laatst aanschoven, hadden hun best gedaan om iets lekkers mee te brengen. Deze keer waren ook de jeugdleden erbij gevraagd, dat was gezellig en de jeugd heeft zich goed vermaakt. Moeders hadden allerlei lekkere dingen meegebracht. We begonnen na een welkom van Kars met een drankje en wat knabbeltjes. Toen de laatkomers ook gearriveerd waren, konden we aan de soep beginnen. Adrie Kievit en Ank Schots hadden die gemaakt en de soep vond gretig aftrek. Daarna konden we een keuze maken uit het aanbod van groentetaart, salades e.d. Tot slot nog een kopje koffie/thee of een drankje met cake of koek. Er was niet te kort maar we waren verbaasd hoe snel alles bijna opgegaan was. Ondanks de weersvoorspellingen van 90% regen bleef het tot laat zonnig en droog. Met degenen die het nog volhielden, is er gekeken naar vlermuizen. Meerdere soorten waren in de schemer te onderscheiden. Kinderen vonden het spannend te wachten of er een nachtvlinder op de stroop die door hen op enkele bomen was aangebracht, zouden afkomen. Na een poosje wachten kwamen de vlinders drinken van het stroopmengsel. Ook op het nachtvlinderscherm dat door Kars en Annette was geïnstalleerd kwamen veel insecten af, waaronder enkele bijzondere vlinders.

Met veertig personen zaten we zaterdagmiddag van de zon en het lekkere eten te genieten in een beschut weilje in de Zump. Het nieuwe seizoen van de NVWC was ingezet.

De picknick is voor herhaling vatbaar!

Nieuws van het bestuur

Periodieke contributiebetaling & mailadres, een dringend verzoek

Mijn dringende verzoek aan u is om bij uw bank een automatische periodieke betaling te regelen (eens per jaar), of aan de NVWC uw e-mailadres door te geven (via post@nvwc.nl) opdat ik u eens per jaar een verzoek tot betaling kan toezenden. Denkt u bij de periodieke betaling dan meteen aan uw jaarlijkse gift aan de NVWC voor de sponsoring van een nestkast of een knotboom (€ 5,00 per stuk)?

Jaarlijks zend ik u en alle andere leden van de NVWC een acceptgiro toe met het verzoek om de contributie van dat jaar over te maken. Omdat de acceptgiro voor de NVWC duur is, ben ik het afgelopen jaar op zoek gegaan naar alternatieve manieren om u te verzoeken de contributie te betalen. Deze manieren zijn: een automatische periodieke betaling, die men zelf bij zijn/haar bank regelt, een brief zonder acceptgiro, een e-mail zonder acceptgiro en het geven van een machtiging door u aan de NVWC.

Afgelopen jaar heb ik, naast de acceptgiro, de brief en de

e-mail gebruikt om u te verzoeken de contributie (en de gift) over te maken. Het resultaat was goed. Tevens heb ik in deze berichten aan de leden gevraagd om eventueel zelf een periodieke betaling te regelen. In hoeverre dat gebeurd is, kan ik niet nagaan maar er komen in het begin van het jaar zonder mijn verzoek al betalingen binnen.

Nu wil ik een stap verder zetten en daarbij heb ik gekeken naar de kosten die de verschillende manieren met zich meebrengen. Deze zijn:

- acceptgiro: kosten van acceptgiro, van envelop + versturen, en bijboeking op de bank (€ 0,24)
- brief: brief, envelop en bijboeking op de bank (€ 0,24)
- e-mail: bijboeking op de bank (€ 0,24)
- periodieke betaling: bijboeking op de bank is kosteloos
- machtiging: contract van de NVWC met de bank (€ 3,00 per maand) en bijboeking op de bank (€ 0,08)

Dan blijkt de periodieke betaling het goedkoopste te zijn, gevolgd door de e-mail en de machtiging.

Ik hoop dat u dit wil regelen. Bij voorbaat dank.

Yme Jan Bosma

NVWC en Culemborg aan de Lek

In de zomervakantie kwam de gemeente met plannen naar buiten, genaamd 'Culemborg aan de Lek'. Reden voor de plannen is het feit dat, door nieuwe berekeningen, er weer werkzaamheden aan de dijken bij Culemborg zullen moeten plaatsvinden om te zorgen voor voldoende veiligheid. Als de gemeente echter kan laten zien dat ook op andere manieren de veiligheid is te waarborgen, zijn deze werkzaamheden wellicht niet nodig. Een aannemersbedrijf en de gemeente zijn nu samen op zoek gegaan om die andere manieren in kaart te brengen: 'Culemborg aan de Lek'.

Bij de eerste informatieavond waren er nogal wat vogelwachters aanwezig en we hebben daar goed naar voren kunnen brengen waar de waardevolle natuur in de uiterwaarden voorkomt en op welke wijze deze het best kan worden behouden en hersteld. Misschien dat er kansen liggen voor verbetering van die natuurwaarden en dan zullen we daar zeker voor gaan, maar het is nog erg onduidelijk wat de plannen van gemeente en aannemer zullen betekenen. In ieder geval zal er weer flink worden gegraven. Misschien dat er zelfs pogingen zullen worden gedaan om te gaan bouwen in de uiterwaard of om de jachthaven sterk te vergroten ten koste van de Lazaruswaard. Maar... het blijft nog onduidelijk. De NVWC zal er wel bovenop blijven zitten om te zorgen dat de natuur niet het slachtoffer wordt van deze activiteiten.

Kars Veling

(Ingezonden)

Waterschapsverkiezing

VAN 13 TOT 25 NOVEMBER

Water Natuurlijk doet mee aan waterschapsverkiezingen in november
Genieten van mooi en gezond water staat voorop bij Water Natuurlijk

Van 13 tot en met 25 november zijn de verkiezingen voor de waterschapsbesturen. Natuur-, milieu- en waterrecreatieorganisaties, waaronder de Nederlandse Onderwatersport Bond, hebben de handen ineen geslagen en de lijst Water Natuurlijk opgericht. Deze organisatie gaat onder andere meedoen aan de bestuursverkiezingen voor Waterschap Rivierenland. Wilt u genieten van mooi en gezond water in uw omgeving? Stem dan in november op Water Natuurlijk Rivierenland.

Water Natuurlijk bindt een groep betrokken mensen die staan voor duurzaam waterbeheer en het belang van gezond water voor natuur, landschap en recreatie. Water Natuurlijk is een zelfstandige en politiek onafhankelijke organisatie en maakt zich sterk voor schoon en ecologisch gezond water, ruimte voor natuur in en langs het water, aanpak van verdroging en voldoende aandacht voor dijken en andere waterkeringen.

Bovenal zetten de kandidaten van Water Natuurlijk zich in om u en uw kinderen van al dat water te laten genieten. Dat betekent: voldoende recreatiemogelijkheden op en langs het water, veilige fietspaden over dijken en wandelroutes langs schouwpaden en kleinschalige recreatie waar dat kan, mits kwetsbare natuur wordt ontzien.

Water Natuurlijk staat voor schoon en natuurlijk ingericht water voor mens, plant en dier. Ze wil natuurontwikkeling, watervervuiling, veiligheid en de gevolgen van de klimaatverandering integraal aanpakken. Samenhangende duurzame maatregelen die elkaar versterken. Die aanpak levert bovendien een mooi landschap op. En van al dat moois moet u wat ons betreft volop kunnen genieten! Alle redenen dus om te stemmen op de lijst Water Natuurlijk en een persoon te kiezen die staat voor de dingen die u belangrijk vindt.

Uitgebreide verkiezingsprogramma's en kandidatenlijsten per waterschap zijn vanaf begin september te vinden op www.waternatuurlijk.nl.

Water Natuurlijk wordt gesteund door Natuurmonumenten, De Noordzee, De Provinciale Milieufederaties, Sportvisserij Nederland, Reinwater, Heemschut Bescherming Cultuurmonumenten, Nederlandse Onderwatersport Bond, Vlinderstichting, Waddenvereniging en het Zuid-Hollands Landschap.

Wat doet het waterschap?

Waterschappen zorgen voor bescherming tegen overstromingen, wateroverlast en watertekort en voor schoner oppervlaktewater, inclusief de zuivering van rioolwater. Doordat ze voor aan- en afvoer van water zorgen bepalen ze de hoogte van de waterstand. Woningbouw, natuur, recreatie en landbouw vragen vaak om verschillende waterstanden. Aanleg, onderhoud en controle van dijken en andere waterwerken is eveneens een hoofdtaak. Daarnaast nemen waterschappen steeds meer verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van natuur en landschap. Met uw stem heeft u invloed op het beleid en de keuzes van het waterschapsbestuur en daarmee op de kwaliteit van het water in uw omgeving.

Convocaties

Lezing vrijdag 21 november 2008

VOGELS OP LESBOS EN... HOE FOTOGRAFEER JE VOGELS?

Door: Gerrit Jan Klop

Gerrit Jan Klop is Vogelwachtlid en al jarenlang een enthousiast en zeer kundig vogelfotograaf. Hij maakt schitterende opnamen en besteedt vele uren in het veld, waarbij hij soms met een telelens uit de hand fotografeert, maar soms ook uren zittend in een schuilhutje, werkend vanaf statief.

Al een aantal jaren gaat Gerrit Jan in het voorjaar naar Lesbos, een waar vogelparadijs. Het eiland wemelt in die tijd van de vogels en met een beetje geluk, ervaring en goede apparatuur kun je er prachtige foto's schieten. Wat te denken van de geheimzinnige griel, de maskerklauwier, vorkstaartplevier of dwergooruil?

En... wat is er mooier en kleuriger dan een bijeneter?

Maar ook in Culemborg kan een vogelaar en vogelfotograaf zijn lol op, want ook hier zijn er mooie plekjes. Vanuit zijn schuilhut in de uiterwaarden fotografeerde Gerrit Jan bijgaande kluten. Ook heeft hij spectaculaire opnamen van sperwer en torenvalk, grasmus en staartmees.

Griel. Foto: Gerrit Jan Klop.

Gerrit Jan heeft een evolutie doorgemaakt. Hij startte met digiscopie, wat wil zeggen dat je met je camera door een telescoop heen fotografeert. Hiermee bereikte hij al bijzondere resultaten, maar inmiddels heeft hij speciale apparatuur aangeschaft. Hij zal deze meenemen tijdens zijn lezing en ook daarna zal er genoeg te horen, leren en vragen zijn over het fotograferen van vogels.

Kluut. Foto: Gerrit Jan Klop.

Tijdstip: 20.00 uur, de zaal is open vanaf 19.30 uur
Locatie: Ketelvink, Middelcoopstraat 1a (achter het Chopinplein op Terweijde)

Voor meer informatie over deze lezing
Kars Veling karsVeling@planet.nl, ☎ 0345 531689

Vrijdag 17 oktober

LIBELLEN TUSSEN LEK EN LINGE

Lezing door Kars Veling

De insectenwerkgroep van de NVWC is druk bezig met het boekje 'Libellen tussen Lek en Linge'. De libellen die bij Culemborg voorkomen, worden daarin aan u voorgesteld en u krijgt een prima overzicht van libellen, hun bijzonderheden en gedrag en waar u in onze omgeving moet gaan kijken om libellen te zien te krijgen.

Deze avond kunt u vast een voorproefje krijgen van het boekje. Kars neemt u mee door de omgeving en laat u alle mooie libellenplekjes zien. Ook zal er uitgebreid aandacht worden besteed aan hoe u zelf meer libellen in uw tuin kunt krijgen.

Er zullen niet alleen schitterende stilstaande beelden te zien zijn van de libellen uit onze omgeving, maar er zijn ook bewegende beelden, films over de libellen en hoe ze zich gedragen. Deze schitterende beelden zijn uniek en geven een fantastische inkijk in het leven van libellen. De films, van Annette van Berkel, zijn tot nu toe alleen nog op de landelijke dag van De Vlinderstichting vertoond.

Tijdstip: 20.00 uur, de zaal is open vanaf 19.30 uur

Locatie: Ketelvink, Middelcoopstraat 1a (achter het Chopinplein op Terweijde)

Voor meer informatie over deze lezing
Kars Veling karsVeling@planet.nl, ☎ 0345 531689

Woensdag 10 december: 20.00 uur

VAKANTIE-VLINDER-LIBELLENFOTO- OPNAAMBRENG-AVOND

Foto's van de vakantie kijken is altijd een heerlijke bezigheid. Herinnerd worden aan zonnige warmte en vooral aan de mooie libellen en vlinders! Maar het zou leuk zijn als die beestjes een naam hebben! Dat kan:

Woensdag 10 december is de vakantie-vlinder-libellenfoto-opnaambreng-avond.

Deskundigen van de insectenwerkgroep van de NVWC zitten dan met veldgidsen van allerlei landen uit Europa klaar om te helpen de libel of vlinder van een naam te voorzien. Al jaren is het een gezellige avond met veel mooie foto's van libellen en vlinders. Er wordt leuk gepuzzeld om namen te vinden. Ook mensen die niets op naam te brengen hebben zijn welkom om mee te genieten van platen van anderen. Foto's van beesten uit de tuin waar je niet van weet hoe ze heten zijn natuurlijk ook van harte welkom!

Ben je buiten Europa geweest dan is het handig even contact op te nemen met de organisatoren want dan kunnen eventueel gidsen van betreffende landen of regio's georganiseerd worden.

Plaats: Ketelvink, Middelcoopstraat 1a, 4102 CE Culemborg

Meenemen: foto's van op naam te brengen libellen en vlinders

Digitale foto's aanleveren: op stick, cd, dvd of harde schijf

Dia's kunnen ook vertoond worden.

Voor meer informatie over deze avond
Kars Veling of Annette van Berkel
e-mail: ahvanberkel@planet.nl, ☎ 0345 531689

Vanaf 15 november

GAAN WIJ WEER KNOTTEN...

Het komende knotseizoen 2008/2009 telt zes snoeidagen op drie locaties in Culemborg en Beusichem. De data voor 2009 vindt u onderaan deze uitnodiging.

Dit seizoen staan op de agenda:

- Den Bol/Rondeel langs de Beusichemse Dijk te Culemborg
- Rij knotwilgen Beusichemsedijk tussen dijk en volkstuinten achterzijde Bakelbos.
- Vervolg De Duinen te Beusichem

De laatste twee plekken zijn dicht op de dijk goed bereikbaar voor liefhebbers van hout. Verwachting is dat er vooral bij de Bol erg veel hout van de bomen afkomt. Het resterende hout wordt opgestapeld tussen de bomen waar het mag vergaan. Ook hier kunnen vogels en andere dieren van profiteren.

Gestart wordt er op **zaterdag 15 november en zaterdag 13 december** aan den Bol te Culemborg. Afgelopen seizoen is de rij knotwilgen tussen de Bol en de Achterweg gesnoeid, rechterzijde huis gezien vanaf de Beusichemse Dijk. Deze dagen gaan we de bomen snoeien aan de andere zijde van het huis (linkerkant dus).

De locatie is te bereiken vanuit Culemborg door aan het einde van de Weidsteeg of Lange Dreef linksaf de Beusichemsedijk te volgen. Ongeveer na 1,5 kilometer na de scherpe bocht in de dijk en voor het huis "Den Bol" ligt er een voetpad naar beneden waarlangs de knotwilgen staan.

Voor gereedschap, koffie e.d. wordt op alle dagen in voldoende mate gezorgd. Zelf svp voor brood zorgen, denk aan kleding/laarzen !!! Alle werkdagen wordt er vanaf 9.00 uur 's morgens gewerkt tot uiterlijk 14.00 uur. Wie slechts enkele uurtjes kan, is uiteraard ook van harte welkom. Indien gewenst is een plattegrond van de locaties op te vragen bij **Harry van de Warenburg**. Wie twijfelt of gezien de weersomstandigheden de snoeidag door kan gaan, kan na 7.30 uur contact opnemen met **06-49938988** of kom voor 8.30 uur naar de Ketelvink, Middelcoopstraat 1a. *Is vervoer gewenst dan vooraf graag contact met onderstaande personen.*

Data 2009

De navolgende snoeidata kunnen vast in de agenda genoteerd worden:

Zaterdag 10 januari, zaterdag 31 januari, zaterdag 21 februari, zaterdag 7 maart.

Voor inlichtingen over de knotdagen

Harry van de Warenburg

e-mail: h.j.van.dewarenburg@freeler.nl, ☎ 0345 531689
Grondzeilerweg 9, Culemborg

Wim Smits

☎ 0345 531689
Hoogeinde 8, Zoelmond

Adressen

Contactadres:

Natuur-en Vogelwacht Culemborg
Clubhuis "De Ketelvink"
Middelcoopstraat 1a
4102 CE Culemborg
Triodosbank: 78.14.04.312
KvK te Tiel: 40156764
e-mail: post@nwwc.nl
website: www.nwwc.nl

Bestuur:

Kars Veling (voorzitter)
Akkerwinde 9
4102 JJ Culemborg
☎ 0345 - 53 16 89

Gonda Baard (secretaris)
Martinus Nijhoffpad 13
4103 WP Culemborg
☎ 0345 - 52 13 94

Yme Jan Bosma (penningmeester)
Wilgenboom 51
4101 WK Culemborg
☎ 0345 - 51 30 08

Algemene bestuursleden:

Paul van Buchem
Kastanjeboom 33
4101 VS Culemborg
☎ 0345 - 51 01 50

Saskia Janssen
Wilgenroos 12
4102 KL Culemborg
☎ 0345 - 53 28 98

Stellen van vragen aan het bestuur
kan door te bellen of te mailen naar:
bestuur@nwwc.nl

Lidmaatschap en Contributie:

Nieuwe leden, adreswijzigingen en
overige veranderingen in lidmaatschap
kunnen worden doorgeven via e-mail
aan: Toine van de Laar, lidworden@
nwwc.nl of het postadres van "De
Ketelvink".

Betaling geschiedt per
toegezonden acceptgirokaart.
Lidmaatschap per gezin/adres €15,00
per jaar. Postlidmaatschap €24,00 per
jaar. Opzegging minimaal een maand
voor het einde van het verenigingsjaar.

Coördinatoren:

Lezingen
dia-avonden en cursussen:
Kars Veling (*ad interim*)
Akkerwinde 9
4102 JJ Culemborg
☎ 0345 - 53 16 89

Kampen
Saskia Janssen
Wilgenboom 12
4102 KL Culemborg
☎ 0345 - 53 28 98

Vogelwerkgroep incl. Nestkasten:
Theo Boudewijn (*ad interim*)
Akelei 42
4102 JM Culemborg
☎ 0345 - 51 35 02

Plantenwerkgroep:
Leo van der Kooij
Vliegerweg 3
4101 JK Culemborg
☎ 0345 - 51 54 50

Insectenwerkgroep:
Rob van de Haterd
Burgemeester Verweijlaan 44
4191 XH Geldermalsen
☎ 0345 - 52 25 82

Vragen over insecten:
Annette van Berkel
Akkerwinde 9
4102 JJ Culemborg
☎ 0345 - 53 16 89

Knotwilgenwerkgroep:
Harry van de Warenburg
Grondzeilerweg 9
4105 HJ Culemborg
☎ 0345 - 51 43 58

Werkgroep Wintervoeding Vogels
Ruud Post
Linnaeuslaan 61
4102 LG Culemborg
☎ 0345 - 51 09 29

Tuin- en kluswerkgroep:
Frans Waroux
Irene Vorrinkstraat 69
4105 JA Culemborg
☎ 0345 - 51 53 93

Begeleiding jeugdgroepen:
Wiel Rutten
A. Romein Verschoorpad 1
4103 VE Culemborg
☎ 0345 - 51 00 64

Bibliotheek werkgroep:
Jaaik Bosma
Wilgenboom 51
4101 WK Culemborg

Boeken/verslagen/tijdschriften in
"De Ketelvink". Informatie en uitleen
woensdagmorgen of op afspraak
Telefoon: ☎ 0345 - 51 30 08

Contact-adressen:

Dierenambulance Vianen:
Jolande van der Klis
Postbus 390
4130 EJ Vianen
☎ 06-51 11 12 90
e-mail: jolandevanderklis@hetnet.nl

Kinderboerderij "de Heuvel"
Peter Brosky
Weithusen 63
4102 NV Culemborg
☎ 0345 - 51 88 09

Steunpunt NME
Pauline Hoevenaars
Weithusen 63
4102 NV Culemborg
☎ 0345 - 51 97 41
(dinsdag en woensdag)
☎ 0345 - 47 77 91
maandag t/m donderdag)
bezoek op afspraak
e-mail: nmecculemborg@wanadoo.nl

Diverse Natuurorganisaties:

Milieu:
Milieuklachten gemeente Culemborg
☎ 0345 - 47 77 94
(tijdens kantooruren)
Na kantooruren politie
☎ 0900 - 88 44

Klachten meldlijn gemeente Culemborg
☎ 0345 - 47 79 59

*Buitengewoon opsporingsambtenaren
Culemborg*
P. Brosky ☎ 06-46 36 27 47
J. de Kaper ☎ 06-46 36 27 12

*Milieuklachten en
informatiecentrum (MKIC)*
☎ 026 - 359 99 99

Veldpolitie:
(Werkhoven)
Den Hartog: ☎ 0345 - 55 15 58
(Cothen)
Vrieling: ☎ 0345 - 56 16 75
(Zeist)
Meldkamer: ☎ 030 - 692 48 24

*Algemene Inspectiedienst
AID groendesk*
☎ 030 - 669 26 40 of
☎ 030 - 669 26 63

Gemeentepolitie
Triosingel 34
4101 XC Culemborg
☎ 0900 - 88 44

Vereniging Milieudefensie:
Postbus 19199
1000 GD Amsterdam

Milieudefensie Steunpunt Culemborg:
Frederik van Eedenlaan 30
4103 WB Culemborg
☎ 0345 - 53 30 97
e-mail: milieudefensie.culemborg@planet.nl

*Milieuwerkgroep
Noordwest-Betuwe:*
Harry van de Warenburg
Grondzeilerweg 9
4105 HJ Culemborg
☎ 0345 - 51 43 58

*Werkgroep Milieu
Geldermalsen:*
Henk ten Berge
Twee Morgen 16
4196 JT Tricht
☎ 0345 - 57 39 74

Milieuwerkgroep Buren:
Goof den Hartog
Kloosterlaan 15
4111 LG Zoelmond
☎ 0345 - 50 20 61

Informatie:

Clubhuis:
"De Ketelvink" voormalig "Ketelhuis"
op Tenweijde.

Het Vogeljaar:
Jaarabonnement door overschrijving
van €12,55 op girorekening van de
N.V.W.C., ondervermelding van
"Het Vogeljaar"

Verbandtas en -trommel:
Op excursie? Vergeet dan niet vanuit
de Ketelvink de linnen NVWC-rugtas
mee te nemen met EHBO-doodsjes,
instructies en belangrijke
telefoonnummers.
Iets gebruikt? Meld dit dan bij het
bestuur: bestuur@nwwc.nl,
☎ 0345 - 52 13 94

Inleveren vogelwaarnemingen:
e-mail: waarnemingen@nwwc.nl
Invulformulier te vinden op
www.nwwc.nl of via de speciale bak
in "De Ketelvink"

Vogelopvang:
Alle "wilde" zoogdieren en vogels,
die hulpbehoevend zijn kunnen, na
overleg, gebracht worden naar:

(tijdens kantooruren)
Kinderboerderij "de Heuvel"
Jan Kaper
Weithusen 63
4102 NV Culemborg
☎ 06-46 36 27 12

(na kantooruren)
Ruud Post
Linnaeuslaan 61
4102 LG Culemborg
☎ 0345 - 51 09 29

Postadres redactie Hak-al:
Cocky de Groot
Valeriaan 49
4102 VG Culemborg
☎ 0345 - 53 38 60
e-mail: redactie@nwwc.nl

Indien deze Hak-al onbezorgbaar,
graag retour aan:

N.V.W.C.
Middelcoopstraat 1A
4102 CE Culemborg

AGENDA

Oktober	4	zaterdag		Euro Birdwatch Trektelling
	11	zaterdag		Trektellen
	11	zaterdag	9.00-14.00	Paddenstoelenexcursie Kaapse Bossen
	13	maandag	20.00	Bestuursvergadering
	17	vrijdag	20.00 Zaal open: 19.30	Lezing LIBELLEN TUSSEN LEK EN LINGE
	18	zaterdag		Riviertelling/Trektellen
	25	zaterdag		Trektellen
November	1	zaterdag		Trektellen
	8	zaterdag		Trektellen
	10	maandag	20.00	Bestuursvergadering
	15	zaterdag		Riviertelling/Trektellen
	21	vrijdag	20.00 Zaal open: 19.30	Lezing VOGELS OP LESBOS EN... HOE FOTOGRAFEER JE VOGELS?
	22	zaterdag		Trektellen
	22	zaterdag	9.00-14.00	Knotwerkgroep DEN BOL TE CULEMBORG
	29	zaterdag		Trektellen
December	8	maandag	20.00	Thema-avond
	10	woensdag	20.00	Vakantie-vlinder-libellenfoto- opnaambreng-avond
	13	zaterdag	9.00-14.00	Knotwerkgroep
	13	zaterdag		Riviertelling DEN BOL TE CULEMBORG
	15	maandag	20.00	Bestuursvergadering

10 november deadline kopij *Hak-al*

Kijk voor het laatste nieuws op www.nvwc.nl